

A nők helyzete az egri börtönben

Szerző: Szander Ágnes, művelődésszervező szak
Konzulens: Szabóné dr. Stefán Edit, főiskolai docens

(Társadalomtudományi szekcióban küldendő)

I. Bevezetés

Dolgozatomat kezdhethném valós tényekkel, magyarázatokkal, következtetésekkel és unalmas számokkal is. De nem teszem. Először is fontosnak tartom, hogy kifejtsem, miért is ezt a témát választottam. Nem egy közkedvelt és nem is egy könnyű téma ez. A valóságról, a mindenki által „ha nem beszélünk róla, tán nem is létezik” témáról szól, egy olyan rétegről, akit az emberek többsége megvet, száműzne, egy olyan zárt társadalomról, akiket segíteni kéne, de nehezen lehet. Bármikor, amikor meghalljuk azt a szót, hogy bűnözés, egy kicsit összerezzünk, szeretteinkre gondolunk, és talán félünk is egy kicsit. Az újságok, a televízió tele van a bűnügyi képekkel, megpróbálják elhitetni velünk a „senki sincs biztonságban” és a „holnap veled is megtörténhet” című mesét, és ez lehet, hogy igaz.

Hisz az elkövetett bűncselekmények száma évről évre nő, ráadásul a felderítési arány csökken. Szerencsére gyermekeinknek még nem kell fémkereső kapun átmenni az iskola bejáratánál, de a veszély itt van a közelben. A kérdés az, hogyan állíthatjuk meg a bűnözést. Sehogy? Más választási lehetőség nincs, de talán segíthetünk megfelelő nevelési módszerekkel, legyen szó óvodáról, iskoláról, felsőoktatási intézményről, nevelőintézetéről, családról vagy a büntetés-végrehajtó intézetről, amik ha megszüntetni nem is, de csökkenteni tudnák. A kérdés az, hol kell ezt elkezdni. Természetesen a legjobb esetben már a születés pillanatától fogva. Később bizonyos helyzetekben mindenki letérhet a rendes útról. Ha megtörténik a baj még lehet változtatni, a múltban már nem, de ha bizakodva nézünk a jövőbe és mindenkinek adunk még egy lehetőséget, talán elkerülhetjük, hogy ismét baj történjék.

Sokan hisznek a változásban, abban, hogy valaki megjavulhat. Szerintem ez csak akarat kérdése.

Témaválasztásomnak igazi okát nehéz volna megválaszolni. Évek óta érdekel a kriminológia, főként a pszichológiai és szociológiai oldala. Amikor feladatot kaptunk, hogy írjunk egy kutatást, ami kötődik a szociológiához, rögtön tudtam, hogy én nem egy szokványos témát szeretnék, azt is tudtam, hogy olyan csoport/réteg vizsgálatával szeretnék foglalkozni, akik „kilógnak

a sorból”, így esett a választásom a több szempontból is nehezebb helyzetben lévő csoportra. A gyengébb, de szebbnek vélt nemet választottam, nem csak azért, mert magam is nő volnék, hanem azért is, mert a női bűnözés nem annyira lerágott csont, nem is vizsgálják annyira, talán az emberek nagy része úgy gondolja, hogy a bűnözés férfi tevékenység. Nem, nem az.

A nők is kiveszik a részüket, náluk is kialakul ez a deviáns magatartásforma. Éppen ezért gondoltam úgy, hogy figyelmet kell nekik is szentelni. Azért választottam az egri börtönt, mert ez az intézmény a nőkre specializálódott. Természetesen tartanak fogva férfiakat is, de ők főként előzetesek, elítélt kevés van. Kutatási tervem elkészítésekor még nem voltam az intézményben, így utólag sok mindenben változtattam. Eredetileg interjús módszer szerettem volna alkalmazni, de rájöttem, hogy kérdőíves kérdésnél talán jobban megnyílnak, és így nagyobb mintával tudok dolgozni. Több mint 50 nőt kérdeztem meg, ami a fogva tartottak 60%-át kiteszi. Két nővel beszélgettem is, de ezeket nem nevezném interjúkészítésnek, hanem csak egy kis „betekintés a benti világba”. Az intézetben dolgozókkal nem töltöttem ki kérdőívet, interjút is csak három emberrel készítettem. Rövid beszélgetés során képet kaptam a munkájukról, nevelési módszerekről és az intézet helyzetéről. A kutatási terv alcíme az volt, hogy „Az elítéltek és a személyzet viszonya”. Végül ezt az alcímet kihagyva végeztem a kutatást. Azért nem tértem ki erre a pontra, mert elég kényes témának érzem, és mind a fogvatartottak, mind a dolgozók részéről zárkózottságot tapasztaltam volna. Természetesen megkérdeztem az elítélteket, hogy mennyire elégedettek a nevelők, felügyelők munkájával, de ennek eredményeit a kutatásomban fejtem ki. A kutatás fő céljának végül azt választottam, hogy megvizsgáljam, milyen szociális, mentális körülmények között élnek a nők, és milyen lehetőségeik vannak a szabadidő eltöltésére, a kultúrálódásra és a továbbképzésre.

A bevezető befejezéseként csak annyit mondanék el, hogy a elítéltekkel való személyes találkozásaim során nem tapasztaltam ellenszenvet, udvariasságot. A legtöbb nő fél, félnek a jövőtől, attól, hogy mi lesz velük, ha innen kikerülnek. Legtöbben a társadalom áldozataivá válva váltak bűnözővé, de persze vannak, aki ezt az életformát választották. Sajnálni nem, de segíteni kell őket.

II. A bűnözői magatartás kialakulásának elméletei

II. 1. A bűnözés pszichológiája

A személyiség és a bűnözés közötti kapcsolatot már sok pszichológus vizsgálta. Az elméleteik szerint a bűnözők sokkal ösztönösebben viselked-

nek, sokkal ellenségesebbek, önzőbbek és éretlenebbek, mint a nem bűnözők.

A kriminálpszichológia úttörőjének tartják Isaac Ray-t, aki a „morális elmezavar” fogalmát vette védelmébe egyik tanulmányában¹. Az erkölcsi fejlődés elméletét vizsgálta többek között Kohlberg is, aki három szintet különböztetett meg. Kohlberg szerint a prekonvencionális erkölcsi szinten gondolkodik a legtöbb bűnelkövető, de ezen a szinten való gondolkodás azonban önmagában nem vezet bűnözéshez. A második szinten a konvencionális erkölcs szintje, ekkor már a társadalom tagjaként közelíti meg az egyén az erkölcsi problémákat, míg a posztkonvencionális erkölcs szintjén az emberek morális elvekre hivatkoznak, amelyek a társadalom morális elveinél átfogóbbnak látszanak. Hans J. Eysenc elmélete szerint az ember személyiségét három dimenzióban lehet szemlélni: pszichoticitás, extroverzió és neurocitás. Gyakran erőszakosnak, egocentrikusnak ismerhetjük meg azokat az embereket, akiknek a pszichoticitásszintje magas. Az extroverzió mércéi szerint az élre kerülők domináns személyiségűek és tolakodóak. A neurocitás magas szintjét a gyenge önbecsülés és a gyakori hangulatváltozás jellemzi. Eysenc elméletének második része szerint a lelkiismeret kondicionálás útján fejlődik ki. Freud gondolataiból kiindulva több elméletet is fejlesztettek ki, annak ellenére, hogy ő maga nem igazán írt kriminológiai témakörben.

Freud szerint a fejlődés ödipális szakaszában alakulnak ki az önkorlátozások, amelyek az erkölcsi érzékünkben közre játszanak. A pszichopata egyének zárkóztak, olyanok, akik élvezik az öncélú erőszakoskodást. Sok vizsgálatot végeztek a gyermek és az anya kapcsolatáról, ilyen kötődésvizsgálatot végzett John Bowlby pszichológus is, aki a születéstől kialakult szeretet iránti igényt, illetve azt vizsgálta, hogy mi történhet ennek hiányában. Hét lényegesebb jellemzőből álló elméletet állított fel: specifikus jelleg, tartósság, érzelmi elkötelezettség, ontogenezis, tanulás, szerveződés és biológiai funkció. Van, aki azt állítja, hogy a bűnözők képtelenek gyengéd kötélekek kialakítására.

A pszichológiai elméletek legfeljebb a bűnözés bizonyos vonatkozásait magyarázzák meg. Nem mondhatjuk azt, hogy a bűnözők mindegyikére jellemzőek az adott pszichológiai vonások. Hisz annyi bűncselekménytípus van, hogy nem lehet kategorizálni. Véleményem szerint a pszichológia nagy részben közrejátszik, hisz a súlyosabb bűnözőknél jellemző a rossz gyermekkor. Ugyanakkor az is lehet, hogy a gyermekkorban elszenvedett sérelmek nem kerülnek a felszínre. A „felszínre kerülésben” közrejátszhat a bio-

¹ Isaac Ray (1807–1881): *The Medical Jurisprudence of Insanity* (A kóros elmeállapot orvosi jogbölselete)

lógia és a szociális körülmények. Szerintem az, hogy valaki bűnözővé válik, ugyanúgy függ a gyermekkori vagy későbbi hatásoktól, mint a környezet hatásától, amiben élünk.

II. 2. A bűnözés biológiai elméletei

A magatartás összefüggését a biológiai vonásokkal legkorábban egy görög tudós vizsgálta, aki szerint Szókratész koponyája és arcvonásai egy alkoholizmusra és kegyetlenségre hajlamos emberre vallanak.

A XVI. században alapították meg a fiziognómia² iskoláját. Később a frenológia³ tudományát megalkotva bővítették ki a XVI. századi elképzeléseket. XIX. századra a fiziognómia és a frenológia tudománya különleges tényezőket vezettek be a bűnözés okainak vizsgálatába. Cesare Lombroso 1876-ban, a *L'uomo delinquente* (A bűnöző ember) megjelenésével a kriminológia új úttörőjévé vált. Elmélete több mint egy évszázadon keresztül uralkodott és követőivel létrehozták a kriminológia pozitivista vagy olasz iskoláját.

A bűnözők bizonyos elméletek szerint erősek, hatalmas termetűek, szinte vadállatias külsővel rendelkeznek. Természetesen ezt nem vehetjük minden esetben hitelesnek, mert az összes bűnöző talán 10%-ra illik ez a leírás. Tapasztalatom alapján én sem értek egyet ezzel az állítással. Hisz a legtöbb nő, akivel találkoztam nem sorolható ebbe a csoportba. A férfiaknál gyakoribb, de náluk sem feltétel. A kérdés az, hogy a biológia milyen mértékben játszik közre a bűnözői hajlam kialakulásában. A XX. század első felében vált népszerűvé a szomatotipológiai iskola. Ernst Kretschmer három alapvető típust különböztetett meg.

- Aszténias: sovány, gyenge felépítésű, keskeny vállú
- Atletikus: középmagas vagy magasabb, erős, izmos, vastag csontozatú
- Píknikus: Középmagas, gömbölyded, vastag nyakú, széles arcú

William Sheldon (1898–1977) szintén három csoportot különböztetett meg: az endomorfot, a mezomorfot és az ektomorfot. Ezeket az elméleteket sokan élesen bírálták, nem tartották elég reprezentatív mintavételnek a kísérlet során vizsgált egyedeket. Csak később a kromoszómavizsgálatok során támadt fel az érdeklődés a testalkat tipológiai elméletek iránt. A kromoszómák abnormitásával magyarázták a múlt század hatvanas éveiben a bűnözői

² FIZIOGNÓMIA: Az arcvonások, illetve az arcvonások és az emberi viselkedés közötti kapcsolat vizsgálata. Adler-Mueller-Laufer: Kriminológia 540. oldal

³ FRENOLÓGIA: Az emberi viselkedés mozzanatai az agy és a koponya specifikus területein lokalizálhatóak. Az elmélet szerint a bűnözői viselkedés megmagyarázható a fejen lévő dudorok alapján. Adler-Mueller-Laufer: Kriminológia 540. oldal

hajlamot. Köztudott, hogy minden embernek 23 pár kromoszómája van. A nő X kromoszómát örököl mindkét szülőjétől. A férfi pedig X-et anyjától és Y-t az apjától. Néha egyfajta mutáció jöhet létre, mely során létre jöhet az XYY kromoszómás férfi, átlagban ezer újszülöttből egy ilyen születik. Végeztek kutatásokat börtönkórházakban, ahol az ilyen férfiak gyakorisága hússzorosa az átlagosnak. Később rájöttek, hogy nincs akkora jelentősége ennek a mutációnak. Számomra az elmélet azért is megkérdőjelezhető, mert női bűnözést ezzel nem magyarázhatnánk. Náluk nem bonyolódnak kromoszómagyarázatokba, inkább a női hormonokkal próbálnak magyarázatot találni arra, hogy miért bűnöznek. Összefüggést mutattak ki a premenstruációs szindróma és a bűnözés között, és arra a következtetésre jutottak, hogy nagyobb a veszélye az agresszív viselkedésnek és az öngyilkosságnak a menstruációs időszak alatt és közvetlenül előtte.

Kutatásom során nem tettem fel ehhez kapcsolódó kérdést, de nem hiszem, hogy a vagyon elleni bűncselekmények elkövetésében ez közrejátszott volna.

A gyilkosság vagy más személy elleni bűncselekményeknél már elképzelhető az összefüggés, mert érzelmileg tényleg zaklatottabbak a nők a PMS időszakában. Lombroso⁴ szerint a női bűnözők eltérnek a férfiaktól. Közöttük a prostituált képviseli a született bűnözőt, míg a férfiaknál a vad külső a jellemző. Természetesen ez a felfogás mára már elavult, talán nincs is született bűnöző.

„Amikor a pszichés központok morbid tevékenysége felerősíti a nők rossz tulajdonságait...nyilvánvaló, hogy a normális nőkben jelen levő ártalmatlan fél bűnöző olyan született bűnözővé alakul át, aki minden férfinél szörnyűbb... Következésképpen a női bűnöző szörnyeteg.” (Cesare Lombroso–William Ferrero : *The Female Offender*) Ferrero és Lombroso a nőket alacsonyabb rendű lényeknek tartották, olyanoknak, akik tulajdonképpen fejlődésben visszamaradt férfiak. Szerintük a szervezeti alsóbbrendűségnek egyenes következménye a pszichológiai alacsonyabb rendűség is.

„A hazugság a női karakter organikus, öröklött vonása...A nő kevesebbet gondolkodik, ítélőereje gyenge, gyűlöli az elemzést, és nem tud különbséget tenni igaz és hamis között” Lombroso nézetei ma már nem állnák meg a helyüket, hisz már az egyenjogúságra törekszik szinte mindenki (főként a nők). A nőket Lombroso idejében (XIX. század) még nem kezelték egyenjogúként, de a nézetei már akkor is szokatlanok voltak.

A további elméletek sem voltak teljesen meggyőzőek.

⁴ Cesare Lombroso (1835-1909): eleinte katonai orvosként szolgált, majd pszichiáterprofesszor lett. Egyesítette Comte pozitívizmusát, Darwin evolúcióelméletét, illetve a bűnözés és a test közötti viszonyra vonatkozó többi úttörő nézetet.

II. 3. A bűnözés szociológiája

A kriminálszociológiát mindig Durkheim⁵ és Merton elméleteinek ismeretével kezdik magyarázni. Durkheim elmélete szerint szükséges minden társadalomban a deviancia jelenléte, hiszen ha nem lenne, az is egyfajta anómia lenne. Szóval a bűnözést normális állapotnak tekinti feltéve, hogy nem halad meg egy bizonyos mértéket, hisz teljesen lehetetlen megszüntetni. A bűn elválaszthatatlanul kötődik mindenfajta társadalmi élet alapfeltételeihez, de éppen ezért hasznos is, hisz a feltételek, melyektől elválaszthatatlan, a maguk részéről nélkülözhetetlenek az erkölcs és a jog normális fejlődéséhez. Merton feszültségelméletével keltette fel a figyelmet. Szerinte az igazi problémát az idézi elő, hogy általában egy társadalmi szerkezet ugyanazokat a célokat tűzi ki minden tagja elé anélkül, hogy mindenki számára egyenlő eszközöket biztosítana azok eléréséhez. A célok és az eszközök közötti különbség frusztrációt szül, ami aztán feszültséghez vezet. Öt csoportot állított fel⁶ arra, hogyan alkalmazkodnak az emberek a társadalmi célokhoz, eszközökhöz.

- *Konformizmus*: Az ebbe a csoportba tartozó emberek elfogadják a kultúra által meghatározott célokat és a cél elérésének előírt eszközeit.
- *Újítás*: Elfogadják a társadalmi célokat, de kevés törvényes eszközük van ezeknek az eléréséhez, ezért gyakran kisebb törvénysértést követnek el, például: betörés, lopás, sikkasztás.
- *Ritualizmus*: Az intézményesített eszközöket elfogadva feladják céljaikat, majd beletörődve életmódjukba, általában középvezetői állással rendelkeznek.
- *Visszahúzkodás*: Belső nyomás nehezedik rájuk, hisz a célokat és az eszközöket is gyakran feladják. Az alkoholistákat és drogfüggőket sorolják általában ebbe a csoportba.
- *Lázadás*: A kulturálisan meghatározott célokat és a törvényes eszközöket elutasítva a saját céljaikat és eszközeiket részesítik előnyben.

A bűnözői magatartás egyik legkorábbi szociológiai elméletét Gabriel Tarde fogalmazta meg. Lombroso elméletét elutasította. Szerinte a viselkedésmódokat ugyanúgy utánozzák az emberek, mint a divatot. A kulturális deviancia elméletei szerint a bűnözés az alsóbb osztályokra jellemző, „a

⁵ Émile Durkheim (1858–1917): Már gyermekkorában megtapasztalta, hogy milyen a társadalmi zűrzavar. Fiatalon lett a filozófia professzora.

⁶ Robert K. Merton: Társadalomelmélet és társadalmi struktúra. Budapest, 1980, Gondolat, 355. l.

bűnözés olyan kultúrák értékkövetkezménye, amelyek megengedik, sőt megkövetelik a törvénysértő viselkedést”. A differenciális asszociáció elmélete szerint a bűnözést tanulják az alsóbb osztályba tartozók, míg a kulturáliskonfliktus-elmélet szerint a különböző csoportok különböző viselkedési normákat sajátítanak el, amelyek összeütközhetnek a középosztály konvencionális szabályaival. A társadalmi dezorganizáció elmélete szerint a konvencionális értékek felbomlanak az urbanizáció és a bevándorlás következtében.

A bűnözés szerintem nem feltétlenül alsóbb osztályra jellemző, hisz gondoljunk csak a féhérgalléros bűnözésre. Az igazság az, hogy gyakrabban kerülnek napvilágra a hétköznapi bűncselekmények, mint a felsőbb osztály elit bűncselekményei. Az alsóbb rétegre azért is lehet jellemző, mert valóban a megélhetés miatt bűnöznek. A börtönből kikerülő embernek nehéz beilleszkedni a társadalomba, hisz az erkölcsi bizonyítványában ott van a börtön „nyoma”. Az igazán nagy gond számukra, hogy a hátralevő életükben címkét kell viselniük, amit gyakran az ismerősök, barátok, család ragaszt rájuk. Ha valakit ők sem támogatnak, nagyon nehéz, szinte lehetetlen helyzetbe kerül. Gyakran a tudatukba bele ivódik az „ő tudja rólam” gondolkodás. Edwin Lemert fogalmazta meg a címkézéselmélet alapgondolatait.

Sok tényező befolyásolhatja még a bűncselekmény elkövetését. Quetelet és Guerry a földrajzi adottságoknak tulajdonított jelentőséget. A tapasztalatok szerint a gazdasági körülményekkel és helyzettel szoros kapcsolatban áll a bűnözés, gondoljunk csak a gazdasági krízisekre, amik növelik a kriminalitás arányait. Fontosnak tartom még megemlíteni a város és vidék közötti eltéréseket. Városokban mindig magasabb a bűnözést a nemzetközi statisztikában is ez látható.

A társadalmi osztályok közötti különbségek miatt kialakult feszültségről az imént már írtam. A családi állapot szerinti megoszlás is érdekes. A házasság élet kedvező hatása a férfiaknál domborodik ki jobban. A fiatal családapák a kisebb vagyon elleni bűncselekmények elkövetésében szoktak magasabb arányt mutatni, talán a rájuk nehezedő terhek miatt. A férjes nőknél inkább a családon belüli erőszak, ami kiváltja később a személy elleni bűncselekményt, gondolok itt a férjgyilkosságra.

A csecsemőgyilkosság inkább a hajadon fiatal nőkre jellemző, akik családjuk elől titkolták terhességüket. Az elváltaknál már jóval magasabb a bűnözés, talán azért, mert a házasságok felbontását általában hosszabb huzavona előzi meg, ami általában züllött lélektani állapotot idéz elő. Köztudott, hogy az alkohol és a drog is a befolyásoló tényezők közé tartozik.

Az utóbbi években ugyan csökkent az alkoholos befolyásoltság során elkövetett bűncselekmények száma, de a drog hatása, illetve a droggal kapcsolatos bűncselekmények száma ugrásszerűen megnőtt.

Vizsgálták a kulturális tényezők hatását⁷ a kriminológiára. A vallási viszonyoknak is jelentős hatása van a bűnözésre. Eltérő vallási nézetek indulatot szülhetnek a fanatikusok között, vagy gondoljunk csak a különböző illegális hitgyülekezetekre, akik mindent megtesznek „imádott” vallásuk miatt, akár tömeges öngyilkosságban is részt vesznek. Fontos a kulturális tényezők között megemlíteni a nemzetiségi jelleget is, amely erős befolyást gyakorol valamely nép erkölcsi életére.

A köztudatban az él, hogy a cigánybűnözés kimagaslik. Tény, hogy magas náluk a bűnözés, ami általában megélhetési gondok miatt vagy az ellenük irányuló bizalmatlanságból adódik. Magas a magyarok bűnözése is, amit egyesek a lobbanékony, heves jellemmel magyaráznak.

Végül a bűnözésszociológia tárgyalásának lezárásaként említeném meg a háborúk hatását a bűnözésre. A hadjáratok elején csökken, a háború folyamán emelkedik, majd a hosszabb folyama során erőteljesen emelkedő hatást mutat a bűnözés. Ennek talán az az oka, hogy a vége felé már mindenki megkeseredett, elvesztett sok általa szeretett embert, és valószínű, hogy vagyoni tárgyait is.

III. Bűnözés Magyarországon

A hetvenes évektől folyamatosan emelkedik a bűnözés⁸. A 10 000 lakosra jutó bűncselekmények száma húsz év alatt megháromszorozódott. Számottevő emelkedés a nyolcvanas évek közepe táján figyelhető meg. A felderítési hatékonyság csökkent. A nyolcvanas évek második felében váltak dominánssá a vagyon elleni bűncselekmények. Az egri börtönben is ezért vannak a legtöbben fogvatartva.

A kilencvenes évek elején az ismeretté vált bűncselekmények több mint 80%-a vagyon elleni volt. Az erőszakos, személy elleni bűncselekmények szintén emelkedtek, de nem olyan nagy mértékben, mint a vagyon elleni. A magyar bűnelkövetők többsége (79%) 18–39 év közötti férfi, ez a korosztály a magyar férfi lakosság 28,2%-át teszi ki, amiből arra a következtetésre juthatunk, hogy nagyon magas ebben a korosztályban a bűnelkövetési arány.

A kilencvenes évek elejére csökkent a női bűnözés, azóta nagyon lassan emelkedik, szinte stagnál. A többszörös visszaesők száma nagy mértékben emelkedett. A közhiedelemmel ellentétben a bűncselekmények túlnyomó többségének az elkövetője magyar állampolgár. Azért tűnhet olyan magas-

⁷ Hacker Ervin: A kriminalitás környezeti tényezői. A deviancia szociológiája. 57–67 oldal, T-Twins Kiadó, 1993.

⁸ Gönczöl Katalin: A bűnözés társadalmi összefüggései, Társadalmi Szemle 1993. évi 3. szám. 37–48. oldal.

nak a kisebbség által elkövetett bűnözés, mert a cigány bűnözők aránya saját lakosságszámukhoz képest magas. Ez valószínű azért van így, mert kevés lehetőség adott számukra az országunkban. Viszont náluk a bűnözők száma gyorsabban emelkedik. 1975 és 1986 között az összes ismertté vált bűnelkövetők száma 20%-kal nőtt.

Ugyanennyi idő alatt cigány származású bűnözők száma 70%-kal emelkedett. 1990-ben 341 061 ismertté vált közvéleményes bűncselekményt regisztráltak, 1999-ben már 505 716-ot. A létminimum alatt élők száma évről évre növekedik, éppen ezért a megelőzési bűnözés is egyre nyilvánvalóbb. A problémát meg kellene oldani, de nem könnyű feladat. Megyék szerint eltérő a bűnözési arány. Legmagasabb Hajdú-Bihar, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, ami nem meglepő, hiszen pont ezekben a megyékben magas a munkanélküliség, itt élnek legtöbben létminimum alatt és itt van a legkevesebb lehetőség a megfelelő munka találására. Legkedvezőbb helyzetben a nyugati megyék vannak: Vas, Veszprém és Győr-Moson-Sopron.

A fiatalkorúak aránya is emelkedett az elkövetők között. Egyre több a szegény gyermek, a nevelés is egyre lazább, sok helyen hiányzik a társadalmi kontroll.

Gyökeresen megváltozott a család normaközvetítő szerepe. A média szocializáló szerepe ellentmondásos. Az erőszak-ábrázolás hatása általában negatív, és most már egyre nagyobb teret kap a médiában. A gyakori televízió-, videó-, filmnézés könnyen kiszoríthat más interperszonális (szülő-gyermek) kapcsolatokat. A társadalmi kötődések lazulása a politikai rendszerváltás időszakában a hajléktalanság megjelenését eredményezte. A hajléktalanok között elég sokan követnek el valami garázda bűncselekményt a tél közeledtével, mert a börtön még mindig jobb, mint a hideg utca. Kapnak alvóhelyet, meleg ételt, és ha esetleg dolgoznak, akkor még némi pénzt is. A bűnelkövetők majdnem negyven százaléka alkalmi munkás, foglalkozás nélküli és 14,7% inaktív személy.

A közlekedési bűncselekmények száma csökkent a kilencvenes évek elejéhez képest, csakúgy, mint a házasság, család, ifjúság elleni bűncselekmények.

Természetesen nem beszélhetünk a család elleni bűncselekmények valós csökkenéséről, mert ezeket az eseteket nagyon gyakran nem jelentik. Kevés az olyan gyerek, aki el meri mondani, ha otthon bántalmazták, zaklatják stb.

A nők részvétele a látens bűnözésben nagyobb, mint a regisztrált bűnözésben⁹. A női kriminalitás számos országban emelkedést mutat Németországban 1972–1990 között 17,5%-ról 22,5%-ra emelkedett a női bűnözők

⁹ Fehér Lenke: A női bűnözés, Forrás: Gönczöl–Korinek–Lévai: Kriminológiai ismeretek, 272. oldal.

aránya. Az Egyesült Államokban pedig a letartoztatott nők aránya 1972–88 között 80%-kal, a férfiaké viszont csak 40%-kal nőtt¹⁰. Magyarországon viszont nem emelkedett a nők aránya a bűnözésben.

1989:	13,3%	1992:	10,2%
1990:	12,3%	1993:	10,1%
1991:	10,1%	1994:	10,3%

IV.1. Börtönáltalmak¹¹

Szervezett dilemmánk: a börtön címmel remek könyvet írt Lukács Tibor. Aki olvasta a könyvet, képet kaphatott a magyar börtönökben uralkodó helyzetről. Nem szeretném a könyvet részletesen kifejteni, hisz most nem ez a feladat, csak szeretnék pár, szerintem a kutatásom szempontjából fontos részt kiemelni.

A börtönáltalmak fejezetben fejtette ki Lukács a különböző dolgoktól, eszközöktől való megfosztás hatásait. A szabadságtól való megfosztás a legnyilvánvalóbb. A börtön időben és térben is behatárolt lehetőség, elvileg azt a célt szolgálva, hogy a bűncselekményt elkövető tanuljon hibájából és később jó útra térjen. Az elzárás lényege a büntetés, de ezt manapság inkább nevelés szintjén próbálják megoldani, hisz jobb eredményt érnek el a neveléssel, mint a büntetéssel.

Amikor valaki megérkezik a börtönbe, utcai ruháját lecserélik a „rabruhára”, ami a közhiedelemmel ellentétben nem csikos. A fogvatartottaknak saját ruhájuk nem lehet, csak cipőt illetve fehérneműket hozhat otthonról vagy kaphat a hozzátartozóktól. A hétköznapi viselet mindenkinél ugyanabból az anyagból készül. A személyes holmik is korlátozva vannak.

A személyes tárgyaktól való megfosztást nehezen viselik, gyakran olyan dolgokhoz tudnak ragaszkodni, ami a kinti világban talán nem is fontos. Az elítéltek közössége kényszerközösség. Egymásra vannak utalva, egymáson segíteni kell a bajban, és el kell egymást viselni akkor is, ha nehezen megy.

A szexuális élettől való megfosztást szintén nehezen viselik, nem csak a férfiak, hanem a nők is. A nőknél állítólag még hamarabb előjönnek a homoszexuális hajlamok, de náluk ez inkább lelki folyamat és egyfajta érzelmi pótlék, szemben a férfiakkal, akiknél általában csupán szexuális vágy kielégítésére szolgálnak a börtönben kialakult homoszexuális kapcsolatok. Nyugat-, illetve Észak-Európában van több olyan börtön is, ahol a fogvatartott egy külön kis zárt helyen találkozhat a feleségével/férjével, élettársával stb.

¹⁰ Schneider H, J 1993, 197–202. oldal

¹¹ Lukács Tibor: Szervezett dilemmánk: a börtön. Magvető Kiadó, 1987.

Szintén nehéz elviselni a tértől való megfosztást, nemcsak azért, mert nem sétálgathatnak kedvük szerint, hanem mert túlszűfoeltságban kell élniük. Így még kevesebb tér jut egy főnek. Saját, személyes tere senkinek sincs, a cellákban kétszer, háromszor annyi embert tartanak fogva, mint amennyi megengedett. Egy idő után a szubjektív idő eltorzul az elítélt számára, csak a szabadulásának időpontja lebeg a szeme előtt. Ha valaki csak arra az időre koncentrálni, akkor nehezen tudja a bent töltendő időt hasznosan eltölteni. Ebben kell segíteni a nevelőknek. Börtönpszichológusok segítsége is ajánlatos lenne, de az egri börtönben jelenleg nem dolgozik egy sem.

IV.2. A Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet¹²

A Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 1906–1908 között épült Krusper Béla mérnök vezetése alatt Wágner Gyula műépítész tervei szerint. Az eleinte fogházként működő épület befogadóképessége 123 fő volt. Az építési rajzok alapján 84 férfi és 24 női fogvatartott lakózárákában, 15 fő pedig magánzárákában volt elhelyezhető. A fogházépület Y alakúra épült, az Y két szára egy zárt belső udvart foglalt magába, a halálbüntetéseket itt hajtották végre.

1964–72 között fegyház és börtön fokozatú elítélt nők töltötték itt a büntetésüket. Sok probléma volt velük, hisz nem tudták őket foglalkoztatni, ezért elszállították őket, és csökkent munkaképességű férfiak letöltő házáként funkcionált egy darabig. 1982-től ismét börtön fokozatú női elítéltek vannak az intézetben elhelyezve. Jelenleg a balassagyarmati Ipoly Cipőgyár szervezésében cipőfelsőrész készítésével foglalkoztatják a nőket. 1987-ben épült az intézet bástyafala.

Az intézet főépülete észak-déli fekvésű. Befogadóképessége az érvényes jogszabályok alapján 114 fő, a fogvatartottak 1 fős kis, illetve 5-6 fő elhelyezésére alkalmas nagy zárákban vannak elhelyezve, a fogvatartottak átlagos létszáma 2001-ben 220 fő volt. A nagy zárákban gyakran 12–14 elítéltet őriznek, a kis zárákban 3-4 főt. A zsűfoeltságból adódik, hogy a jogszabályban biztosított elhelyezési körülményeket nem tudják biztosítani. A második emeleten nyolc nagy zárákban vannak a nők elhelyezve, létszámuk jelenleg több mint nyolcvan.

A büntetés-végrehajtás célja, feladata

Fontos, hogy elősegítse az elítéltnak a szabadulása után a társadalomba való beilleszkedését és azt, hogy tartózkodjék újabb bűncselekmények elkövetésétől. A büntetés-végrehajtási intézet alapvető feladatai közé tartozik,

¹² Forrás: Az intézet egyik dolgozója által ismertetett anyag, 2002. június.

hogy a szabadságvesztés ideje alatt biztosítsák a fogvatartottak őrzését, ellenőrzését, anyagi (elhelyezés, ételmezés, ruházat) és egészségügyi ellátását. Biztosítani kell még a neveléshez és az oktatáshoz szükséges feltételeket. A nevelés az elsődleges cél az intézetben.

A büntetés-végrehajtás (továbbiakban bv.) nevelésfogalma a következő: fejlesztő és korrigáló hatások olyan összehangolt rendszere, amely a jogszabályi keretek mellett és zárt intézeti viszonyok között az elítélt személyiségéhez igazodó differenciáltsággal segíti elő a bv. céljának elérését, a társadalmi beilleszkedéséhez szükséges viselkedés, magatartás kialakulását.

A nevelésnek hozzá kell járulnia a szabadságvesztés végrehajtásának eredményességéhez és lényeges, hogy az elítélt később képes legyen megfelelni a társadalmi elvárásoknak.

A fogvatartottak nevelése nehéz feladat. A nevelőknek pedagógus végzettséggel kell rendelkeznie, fontos, hogy rugalmas, türelmes és megértő legyen. Nagy feladat hárul rá, felelősséget kell vállalnia minden csoportjába tartozó elítéltért. Munkájukat nehezíti, hogy sok elítélt jut egy nevelőre, így kevés időt tud szánni a négy szemközti, személyes kontaktusra.

Először is fontos, hogy megismerje az elítélt személyiségét közvetett és közvetlen módon. Az elítélt megfelelő foglalkoztatása, önképzése szintén jelentős. Az egri börtönben nincs alapfokú iskolai oktatás, de gyakran indítanak tanfolyamokat. A szabadidő megfelelő szervezésére sok figyelmet kell szentelni. Dolgozatom második felében ismertettem a szabadidős lehetőségeket az egri börtönben.

A megye területén elkövetett bűncselekmények elkövetőinek esetében az előzetes letartóztatás végrehajtása mellett, az intézeti költségvetés terhére foglalkoztatott férfi elítéltek fogvatartása a feladat. Fő feladat még is a börtön fokozatú női elítéltek szabadságvesztésének végrehajtása. Az egyik legnagyobb problémát a túlszűfolttság okozza.

Három nevelési csoport működik. Az elítélt férfiak csoportja mennyiségi szempontból nem jelentős. A második nevelési csoportba elítélt nők tartoznak. Végül az előzetesek csoportja, akik a legnehezebb helyzetben vannak, náluk közel 300%-os a túlszűfolttság, ráadásul a nap nagy részében be vannak zárva a cellába. Ez a legnehezebb időszak, mert a büntetési eljárás eredményének bizonytalansága lelki terheket okoz a legtöbb ember számára. A személyiség gyakran torzul már ebben az időszakban, főleg olyanok esetében, akik hat hónapnál többet voltak előzetes letartóztatásban.

A kutatásom eredménye ráadásul azt mutatja, hogy a megkérdezett nők legnagyobb hányada hat hónap és egy év közötti időszakot töltött előzetesben, akadt olyan személy is, aki több mint egy évet volt előzetes letartóztatásban.

V. A kutatás eredménye

A hatvanas évektől a kilencvenes évek közepéig az országban végzett kriminológiai kutatások nagy mértékben hozzájárultak a magyar börtönügy fejlődéséhez¹³.

A hatvanas évek kezdetén a kriminológusok elkezdtek a börtönök zárt világát vizsgálni, a hatás nem maradt el. A kutatásoknak köszönhetően a hetvenes években elkezdődött egyfajta humanizálódási folyamat. Molnár József és Szabó András¹⁴ vizsgálta a fiatalok büntetőintézetét. Vermes Miklós a visszaeső bűnelkövetők börtönkörülményeit vizsgálta. Egészen a nyolcvanas évekig eltartottak ezek a kutatások.

Vígh J.–Tauber I. (1976) a szabadságvesztés-büntetés hatékonyságát elemezték. Tavassy Tibor pedig a szabadságvesztéssel járó negatív hatásokat vette sorra végig¹⁵. Kővér Ágnes empirikus kutatása kimutatta, hogy a börtönök valós világa nem képes teljesíteni a törvényben megfogalmazott legfontosabb követelményeket, például sokan lakóhelyüktől távol vannak fogvatartva.

Egy csütörtöki napon mentem be a börtönbe kitölteni a kérdőíveket, végül ötvenhárom került kitöltésre. Kettő olyan kérdőív volt, amit értékelhetetlennek minősítettem, mert a kérdések több mint 50%-ára nem válaszoltak. Amire válaszoltak, azt természetesen felhasználtam az értékelésnél. Szinte minden kérdésre volt értékelhetetlen vagy hiányos válasz. A harmincegy kérdésre átlagolva 9,69% nem válaszolt. Tehát a kutatás 90,31%-os válaszadással dolgozik.

Az első 13 kérdés általános dolgokra kérdez rá, ezekre a kérdésekre szívesebben is válaszoltak. Az itt ismertetett adatok mindig a kérdésre válaszolók szerinti megoszlást mutatják majd.

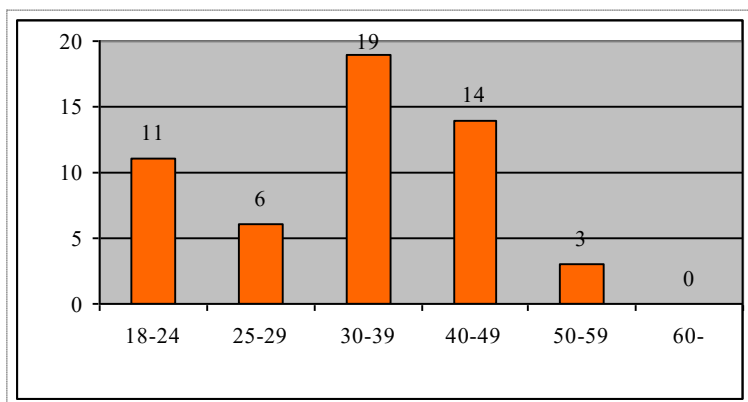
V. 1. Általános adatok

Az életkor szerinti megoszlást könnyű volt értékelni, erre a kérdésre ugyanis mindenki egyértelműen válaszolt. A kérdőívet kitöltők között nem volt 60 év feletti nő.

¹³ Lőrincz József–Kanódi Csaba: A szabadságvesztés büntetés-végrehajtásának hatásrendszere. Forrás: Gönczöl–Korinek–Lévai Kriminológiai ismeretek. Bűnözés, Bűnözéskontroll. Corvina, 1996.

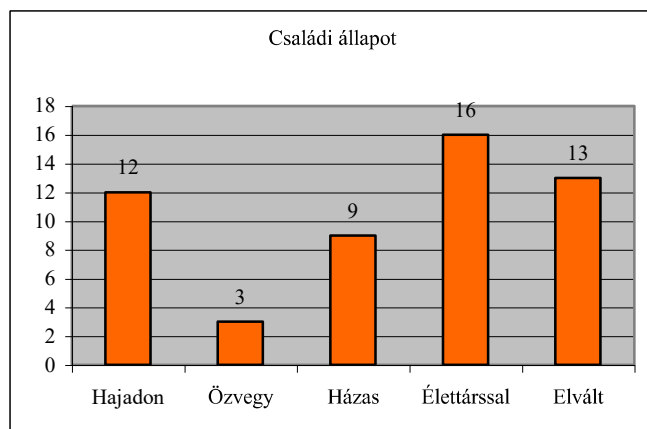
¹⁴ Szabó András: A büntetőjog reformja. G&G Kiadó, Budapest. 1992.

¹⁵ Tavassy Tibor: A szabadságvesztés- büntetés és problémái. Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok 15. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest. 1978.

A júniusi adatok szerint van egy nő, aki elmúlt 60 éves, ő vagy szabadult azóta, vagy nem vállalta a kitöltést. A kitöltők között legkevesebben az 50–59 éves korosztály tagjai voltak, mindössze 5,66%. Utánuk a 25–29 éves korosztály helyezkedik el, az ő arányuk 11,32%. Ők bizonyára azért vannak ilyen kevesen, mert az időintervallum náluk a legrövidebb. Középső helyen van a legfiatalabb korosztály, a 18–24 év közöttieké, 20,75%-ot tesz ki. Magas a 40–49 év közöttiek aránya (26,41%), de legtöbben még is a 30–39 éves korúak vannak, a kitöltők 35,84%-a esik ebbe a korosztályba.

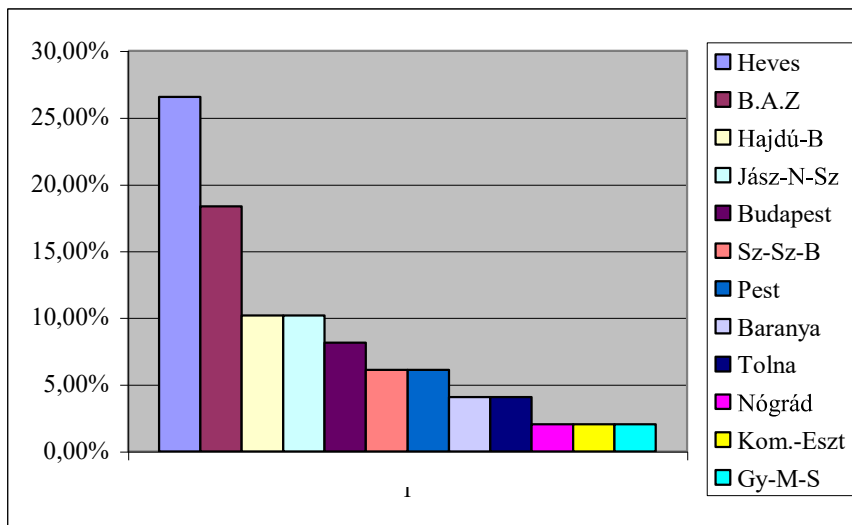
A családi állapotra vonatkozó kérdésre szintén mindenki válaszolt. A legtöbben az élettársi kapcsolatot részesítik előnyben (30,18%), az elváltak száma szintén magas, a nők közel egynegyede elvált nő. A hajadonok száma is sok (12%), sőt közöttük elég magas azoknak az aránya, akik a 30–39 éves korosztályba esnek és még hajadonok, van egy 40–49 év közötti nő is a hajadonok sorában. A júniusban kapott adatok az összes nőre vonatkoztak, akkor a házas nők voltak a legtöbben, de az adatok gyakran változnak.

Az egri börtönben fogva tartott nők egy főre jutó gyermekszáma 1,94, tehát közel két gyereke van minden megkérdezett nőnek. Vannak olyanok, akiknek egyáltalán nincs gyermekük, 5 nőnek viszont öt gyermeke van, a legtöbb gyermekkel egy 40-49 év közötti Szabolcs megyei nő rendelkezik, neki hat gyermeke van. A nők között ketten voltak, akik fogadott gyermeket is nevelnek.

Az állandó lakhely megye szerinti megoszlása változatos eredményt hozott. A szomszédos Nógrád megyéből a megkérdezettek csupán 2,04%-a származik, ez meglepő volt számomra. Mivel általában a környező megyékből szokták ide szállítani az elítélteket, ezért volt meglepő, hogy kevesen jöttek Nógrád megyéből, ráadásul a megye bűnözési adatai sem az alacsonyabbak közé tartozik.

Valószínűleg a megye női bűnözése nem annyira magas. Legtöbbször a környező megyékből jöttek, de voltak olyanok is, akik Baranyából, Győr-Moson-Sopronból jöttek. Mivel a börtön megyei funkciókat is ellát, ezért természetesen Heves megyéből érkeztek a legtöbbször.

V. 2. Iskolai végzettség és tanulmányok, munka

A kutatási tervemben azt a hipotézist vetettem fel, hogy összefüggés van a nők és szüleik iskolai végzettsége között.

A kérdőívben a vér szerinti/nevelőapa iskolai végzettségére és a munkájára kérdeztem rá. A kérdésre 11,32% nem válaszolt.

A nők iskolai végzettségének vizsgálata a várt eredményt hozta, a börtönben levő nők iskolai végzettsége igen alacsony, legtöbbnek a nyolc általános a legmagasabb végzettsége, a vér szerinti/nevelőapáknál az átlag iskolai végzettség itt is a nyolc általános, de náluk már magasabb az analfabéták száma (5-en vannak). Sokan az összes elvégzett iskolájukat bekarikázták. Náluk természetesen a legmagasabb végzettséget számítottam. Van egy nő, akinek főiskolai és egyetemi diplomája is van, az illető először a tanári diplomát szerezte meg, majd egy közgazdasági végzettséggel egészítette ki.

Van olyan elítélt, aki két egyetemi diplomával rendelkezik. Sajnos az analfabéták aránya azonos az egyetemi végzettségűek és a főiskolai végzettségűek arányával. Mindhárom kategóriában ketten-ketten foglalnak helyet.

Az analfabéták valószínűsíthetően többen vannak, hisz én is találkoztam olyannal, aki elvégzett pár osztályt, de írni nem tudott. Az analfabéták száma megközelítheti az 5-6 nőt is.

Azoknál a nőknél, akik felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, a vér szerinti, nevelőapák minden esetben alacsonyabb végzettségűek, az egyik nőnek a vér szerinti apja vegyipari munkásként dolgozott, és kevesebb, mint nyolc általános volt a legmagasabb iskolai végzettsége. Az egyetemi diplomával rendelkező nő vér szerinti apja gyármunkásként dolgozott a nő gyermekkorában. A főiskolai és egyetemi diplomával rendelkező elítélt nő apja, pedig bányászként dolgozott. Az ő esetükben nem volt hatással az apa iskolai végzettsége. Az egyik nő elmondása szerint apja a mai napig segíti, támogatja. A szülők alacsony iskolai végzettségének az is magyarázata lehet, hogy a középkorú nők szülei nagy valószínűséggel a háborúk időszakában voltak fiatalok és talán nem adódott lehetőség. Természetesen vannak olyan szülők is, akik nem akartak tanulni.

A hipotézisem beigazolódt, miszerint a szülők, ez esetben az apa iskolai végzettsége megközelíti, ill. kihat gyermekeik végzettségére. Természetesen ellenpélda is van. Az elítéltek a büntetésük időtartama alatt tovább képezhetik magukat. Az intézetben iskolai oktatás nem folyik, az oktatásban részt venni szándékozó jogerős elítélteket kérelmükre az erre kijelölt másik büntetés-végrehajtási intézetbe szállítják. A tanszereket a bv. intézet biztosítja.

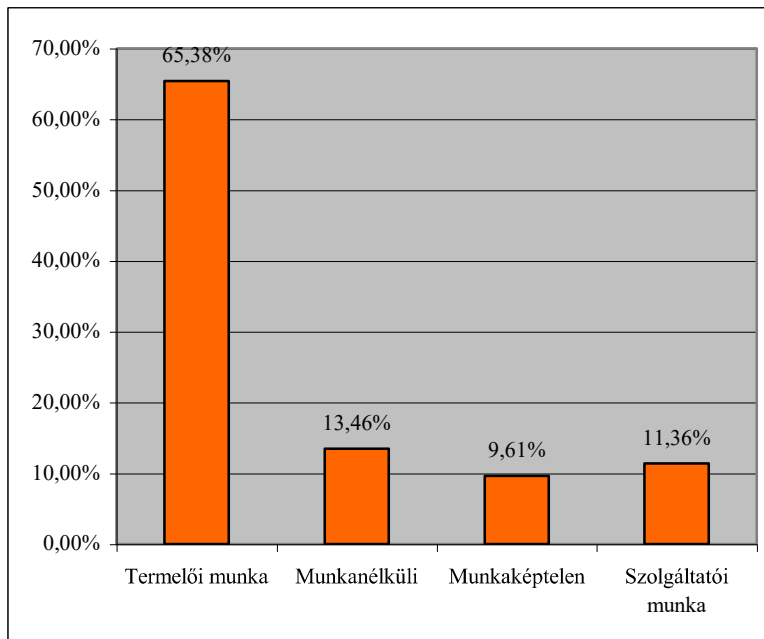
Tanfolyamokat szoktak indítani az intézményben. Az ÉRÁK, Észak-magyarországi Regionális Átképző Központ tanfolyamán bárki részt vehet. Elsősorban olyanokat szoktak kiválasztani, akik legalább a nyolc általánost elvégezték. Sajnos alacsony az érdeklődés erre az oktatási formára. Az intézményen kívül is folytathatja valaki a tanulmányait, erre külön engedélyt kell kérni az intézet parancsnokától. Évente szerveznek szaktanfolyamokat az intézetben. Többször indult már cipőfelsőrész-készítő tanfolyam.

A munkájukhoz kapcsolódó cipőfelsőrész-készítő tanfolyamot nagyon sokan elvégezték, de ezt csak kevesen írták be a kérdőívre az adott kérdés-

nél, valószínű úgy érezték, hogy kint milyen tanfolyamokat végeztek. A nők között van fodrász, férfiszabó, virágkötő, eladó, cukrász és postaforgalmi ügyintéző is, ezeket a végzettségeket kint szerezték meg. Sokan végeztek önismereti tréninget a négy fal között. Sajnos a lehetőségek sem elég jók a benti továbbképzésre, de jellemző az is, hogy a nők nagy része nem is akar tanulni, ami megnehezíti a visszailleszkedés esélyeit.

Az itt fogvatartott nők között sokan vannak, akiknek sohasem volt bejelentett munkaviszonya. A munkaviszonyra vonatkozó kérdést nehéz értékelni, mert sokan csak egy számot írtak be, amiről nehéz eldönteni, hogy az a munkahelyek számára vagy a munkával eltöltött évek számát jelöli e. Azok, akik egyértelmű választ adtak, átlagosan 13,5 év bejelentett munkaviszonnyal rendelkeznek.

A legtöbben háztartásbeliek (39,62%). Magas a szellemi dolgozók és alkalmazottak száma is (16,89%), viszont a foglalkozás nélküliek aránya is majdnem olyan magas (15,09%). Egy nyugdíjas nő van. A vállalkozók száma 5 fő. Az intézményen belül nincsen ennyiféle választási lehetőség. Legtöbben termelői munkát végeznek, sokan munkanélküliek vagy munkaképtelenek.

A szolgáltatói munkát végző fogvatartottak közé tartozik egy kultúros, egy fodrász, őri takarítók, szabó stb.

V. 3. Kapcsolattartás, család, barátok és ellenségek a börtönön belül

Az egyik legfontosabb témának érzem ezt. A család hatása, támogatása sokat tud jelenteni ezekben a számukra nehéz időkben. A hipotézisem szerint a gyermekkorban jelentős hatása van a felnőttkorra. Sok szakirodalom mondja azt, hogy a gyermekkorban elszenvedett sérelmek később, a felnőttkorban valamilyen deviáns formában jelennek meg.

A bűnözői hajlamot is gyakran a rossz gyermekkorban tulajdonítják, pszichológiai és szociológiai okokat is következtethetünk belőle. A hipotézisem az volt, hogy a börtönben tartózkodó nők nagy részének rossz gyermek-kora volt. Ennek ellenére a kutatás más eredményeket hozott.

A megkérdezett és egyben válaszoló nők 21,73%-a volt nevelőotthonban rövidebb-hosszabb időre, átlagban 5 évet töltöttek ott. A nevelőotthonban valamennyi időt eltöltött nő szinte mindegyike rossznak minősítette gyermekkorát. A nők általában pár szavas választ adtak arra a kérdésre, hogy milyennek látják gyermekkorukat. Van, aki több mondatos választ adott. A kérdésre hatan (11,32%) nem válaszoltak. Huszonhárman mondták jónak vagy ehhez hasonlóknak, öten változónak, csupán 24,4% mondta egyértelműen rossznak. Három nőnek ivott az apja, amit ők gyermekkoruk egyik negatív tényezőjének tartanak.

Megvizsgáltam azokat, akik rossznak minősítették a gyermekkorukat, hogy vajon miért érzik így. Azok, akik rossznak találták az alkoholista apa vagy a nevelőotthonos évek miatt, általában alacsony iskolai végzettségűek, nehezebben barátkoznak az intézményen belül. A családtól való távolság rányomja bélyegét a hétköznapiakra, nehéz elviselni a bűncselekmény elkövetése miatti lelki terhet (ami szinte minden esetben van), a bezártságot stb. Ezért fontos, hogy barátságokat kössenek a börtönben.

A kutatásom megkezdése előtt úgy gondoltam, hogy sok barátság alakult ki és persze ellenségeskedések is születtek.

A kutatásom eredménye igazolta ezt a feltételezésemet. Megkérdeztem a nőket, hogy szereztek-e barátokat, illetve ellenségeket az intézményen belül. A kérdésre, hogy miért fontos számukra a barátság, 22,64% nem válaszolt. Azok, akik nem válaszoltak, szintén találtak barátot az intézményen belül, de talán azért nem válaszoltak, mert a kérdésre kifejtős választ vártam. A nők nagy részének azért fontos, hogy legyen itt is barátjuk, hogy legyen kivel megosztani a problémákat, segítsék egymást túljutni ezen.

Természetesen, mint minden csoportban, itt is van öntörvényű ember, aki szeret kilógni a többi ember közül és szereti játszani a hangadót. A barátság egyfajta pótlék a család hiányára. Vannak páran, főleg a magasabb végzettségűek és az öntörvényűek, akik nem tartják fontosnak az itteni barátságokat. A magasabb végzettségűek azért találnak nehezen barátot, mert nehéz

számukra megfelelő beszélgetőtársat találni. A nők 68,75%-a gondolja úgy, hogy talált barátot (barátokat). Jópáran a zárkatársaikat tartják egyben a barátjuknak. A barátkozási módok között legtöbbször (15,5%) azt írták, hogy a közös munka során sikerült valakivel összebarátkozni. A válaszoló nők közül 17-en szereztek ellenséget (ellenségeket). Itt említeném meg az egyik kényes témát is: a nők között kialakult homoszexualitást.

A köztudatban benne él, hogy a börtönökben főként a bezártság miatt kialakul(hat) egyfajta vonzódás az azonos nemek között. Nőknél hamarabb ki szokott alakulni, de náluk nem jellemző az erőszakos rábírás, mint a férfiaknál. A nők inkább emocionális szempontból gyengülnek el, hamarabb elvesztik a tartásukat, mint a férfiak. Nőknél sokkal könnyebben fejlődik ki a személyiség valamifajta torzulása, előbb válnak gyermekké az adott helyzetben. Sokkal hajlamosabbak a veszekedésre is, de ez nagy általánosságban jellemzi a női nemet.

A családdal való viszony nagyon sokat számít az elítélt hétköznapi magaviseletében, akitől elfordul a családja inkább válik agresszívabbá, mert úgy érzi, cserbenhagyták. A kapcsolattartás a külvilággal nagyon fontos. Az is lényeges, hogy milyen formában tarthatja valaki a kapcsolatot. A hozzátartozók alatt az egyenesági rokont és annak házastársát, az örökbefogadó és nevelőszülőket, az örökbefogadott és nevelt gyermeket, a testvért, házastársat, az élettársat és a jegyest, a házastárs egyenesági rokonát, valamint a testvér házastársát értjük. Ha másvalakivel kíván kapcsolatot tartani, arra engedélyt kell kérni.

Kapcsolattartás formái

1.) Levelezés

A levelezéshez szükséges eszközöket vásárlás során vagy a hozzátartozóktól lehet beszerezni. Indokolt esetben az intézet tud eszközöket adni. Az engedélyezett kapcsolattartóknak írt leveleket lezáratlan borítékban kell kiadni. A leveleket biztonsági okokból ellenőrizhetik. Az elítéltnak a hatóságokkal, a nemzetközi szervezetekkel és a védővel való levelezését tartalmilag nem ellenőrizhetik. A megkérdezett nők 83,6%-a levél formájában tartja a kapcsolatot a családjával, barátaival, élettársával stb. Ezen kívül más formában is sokan tartják, és a nők több mint 60%-a az összes lehetséges formában tartja a kapcsolatot.

2.) Csomagküldemény

A hozzátartozóktól, engedélyezett személyektől és a karitatív szervezetektől kaphatnak csomagot. Egy hónapban maximum három csomagot kaphatnak az elítéltek. Ha ezt a számot meghaladja, akkor is megkaphatja a

csomagot, de az a következő havi csomag terhére történik. Két hónap alatt hatnál többet nem kaphat kézhez az elítélt, azon felül érkező csomagokat az intézet nem veszi át. A felbontása mindig felügyelet mellett történik. Többféle csomagot kaphatnak.

- Élelmiszer, vegyes csomag: az 5 kg-ot nem haladhatja meg.
- Tisztasági cikket, ill. ruhaneműt tartalmazó csomag: a nevelő engedélyezi, súlya meghaladhatja 5 kg-ot.
- Írószer-tanszer tartalmú csomag: Levelezéshez és önképzéshez szükséges eszközök, kártya, naptár, könyvek, újság, fényképek stb. Az 5 kg-ot meghaladhatja, nevelő engedélyezi. A csomag nem tartalmazhat: rágót, hajtógázzal működő spray-t, bizsut, pénzt, nemesfémből készült tárgyakat, ékszereket, üdítőitalt, savanyúságot, befőttet, ecetet, őrölt borsot, erős paprikát, kompótot, tejet és más folyékony tejterméket, gyógyszereket, kristálycukrot. Az elítélt is küldhet csomagot a családjának saját költségén.

3.) Látogatás

A nők 60,78%-a mondta, hogy nem változott a viszonya a családdal. Akik azt mondták, hogy változott, azok is tartják a kapcsolatot a családdal, náluk talán egy-egy személlyel változott a viszony. A nők 10,86%-át nem látogatják. Három olyan nő van, akinek változott a viszonya, és nem is látogatják.

Akiket látogatnak, változó gyakorisággal, más és más családtag vagy ismerős. Az elítéltek havonta egyszer, szombati napon fogadhatnak egy órára látogatót. A látogatási idő meghosszabbítható jutalomból, vagy valami családi probléma esetén. A fogvatartott egy alkalommal két felnőtt személy és két kiskorú gyermek látogatását fogadhatja. A beszélő alkalmával az elítélt elfogyaszthatja a látogató által hozott nem romlandó ételt. Nem engedélyezett ételféleségek: alkoholtartalmú édességek, fagylalt, krémmel töltött sütemények, befőttek, kompótok, levesek, mindennemű folyadék, mérgező anyagok.

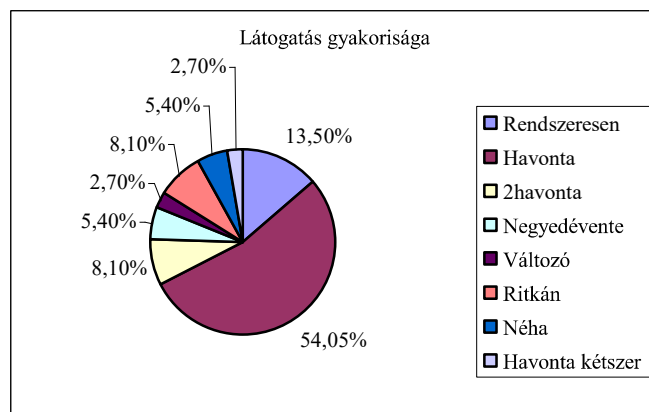
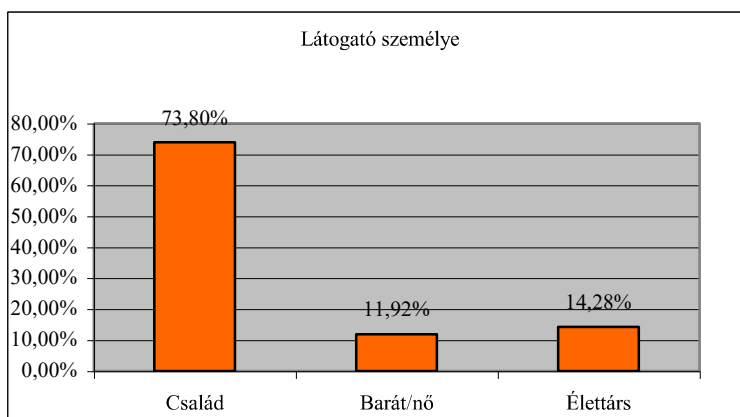
A látogatás végén az elítélt 10 doboz cigarettát átvehet. Az előzetesen le tartóztatottak havonta két alkalommal fogadhatnak látogatót. A nem magyar állampolgárságú fogvatartottat csak az intézet parancsnokának engedélyével látogathatják meg.

A kutatásom kimutatta, hogy a legtöbb nőt havonta meglátogatják. A többiek eltérő válaszokat adtak, 13,5% mondta, hogy „rendszeresen” látogatják, ez valószínű szintén havi egy alkalmat jelent. Azokat, akiket „ritkán” vagy „néha” látogatnak csak, azt írták, hogy a rokonok túl messze laknak. Véleményem szerint nem annyira nagy az ország, hogy havonta egyszer,

akár az ország másik végéből ne tudnák meglátogatni az elítéltet. Leginkább anyagi okok miatt nem tudnak utazni.

Nagyon nagy százalékban (73,8%) a család látogatja azokat a nőket, akik erre a kérdésre válaszoltak.

Volt olyan is, akit a család mellett élettárs vagy barátok is látogatják. Mivel a kapcsolattartás nagyon fontos a nők lelki egyensúlyának megőrzésében, ezért gondoltam, hogy ezt a témát bővebben kielemezzem. A kitöltött kérdőívek és a személyes tapasztalatom alapján úgy vélem, a család nagyon fontos nekik. Szerintem a havonként egy óra nagyon kevés, főleg, hogy igazán nem ölelhetik meg szeretteiket, és nem maradhatnak négyszemközt a hozzátartozókkal, a beszélőn egyszerre több fogvattartott tartózkodik a látogatóival, ez is csökkenti a meghitt hangulatot. A kapcsolattartási formák a szigorú felügyelet miatt pedig általában elég protokollárisan zajlanak, hisz senki sem szereti az érzéseit más előtt kinyilvánítani.

4.) Telefon

Ezt a kapcsolattartási formát a megkérdezettek 63,2%-a használja. Csak a hivatalosan forgalomba hozott telefonkártyával működtethetőek az intézmény készülékei. Naponta délelőtt 10.00 órától 11.30 óráig, délután 14.00 órától 17.00 óráig és 18. 30 órától 19.30 óráig telefonálhatnak. Az előzetesen letartóztatott csak az engedélyezett személyekkel beszélhet telefonon. A készülék kintről nem hívható vissza.

Természetesen a kapcsolattartási formák ellenére a nők 88,46%-nak a család hiányzik a leginkább. A szabadság is nagyon sok nőnek hiányzik mégis csak 15,38% írta. A szeretethiányt 7,6% írta. A többi válasz egy ember saját gondolata, apró dolgok, ami neki fontos, másoknak talán nem. Sokan több dolgot jelöltek meg. A család hiánya mellett általában a szabadságot írták, az otthoni környezetet stb.

Legtöbben a családjukkal szeretnének lenni, ha kikerülnek a börtönből. Ha a család is szívesen visszafogadja a szabadult nőt, akkor jó esély van arra, hogy beilleszkedjenek a társadalomba. 22,9% írta azt, hogy az első feladat az lesz, hogy munkát keressen. Van, aki pihenni és szórakozni akar. Sokan írták a család átölelése után elsődleges feladatnak a munkakeresést. Ha kapnak munkát, akkor ők is be tudnak illeszkedni a társadalomba. Egy nő azt írta, hogy még nem tudja. Neki most van folyamatban a perújrafelvétele, már két éve az egri börtönben tartózkodik.

V. 4. Szabadulás utáni lehetőségek, esélyek

A fogvatartott nők elég bizakodóan néznek a jövőbe.

Az alacsony iskolai végzettségek ellenére mégis 32% úgy véli, jó esély van a szabadulás utáni beilleszkedésre. Optimista, bizakodó még 30%, akik vagy a család segítségét írták esélyforrásnak, vagy tervekkel vannak tele, vagy a végzettségük miatt érznek jó esélyt, persze az utóbbiak száma elenyésző. Öt nő érzi azt, hogy az esélyei se nem jók, sem nem rosszak. A pesszimisták aránya 24%, ebből 10%, akik semmilyen esélyt nem érznek az új életre.

Próbáltam összefüggést keresni, hogy milyen nők érznek kisebb esélyt. Először az iskolai végzettségekkel hasonlítottam össze ezeket az adatokat, a kapott eredmény meglepett, ugyanis a legoptimistábbak a 8 általánossal rendelkező nők, a 14 abszolút optimista nő közül 7 volt olyan, akinek a legmagasabb iskolai végzettsége a nyolc általános. A magas iskolai végzettségűek is optimisták. Van olyan is, aki saját vállalkozással rendelkezik, ezért úgy érzi, nem lesz gondja.

A legtöbbnek mégis alkalmi munkát fognak találni érzésük szerint, persze az ő iskolai végzettségük alacsonyabb, mint azoké, akik úgy érzik, hogy

szakmájukban tudnak majd elhelyezkedni. Hárman nyilatkoztak úgy, hogy már van munkájuk. A büntetés-végrehajtási intézet segítségével sokan bíznak. A körülmények javítását reméli a válaszolók 23,8%-a, a képzési lehetőségek bővítését 19,04% várná el. Ezen kívül írták még a nevelők készséges munkáját, a felkészítést a kinti életre, segítséget a problémák megoldására stb. A büntetés-végrehajtás feladatai közé tartozik a fogvatartottak anyagi (elhelyezés, ételmezés, ruházat) és egészségügyi ellátása, neveléshez és oktatáshoz szükséges feltételek megteremtése. A válaszolók 43,24%-a úgy véli, hogy nem tud segíteni a bv. intézet.

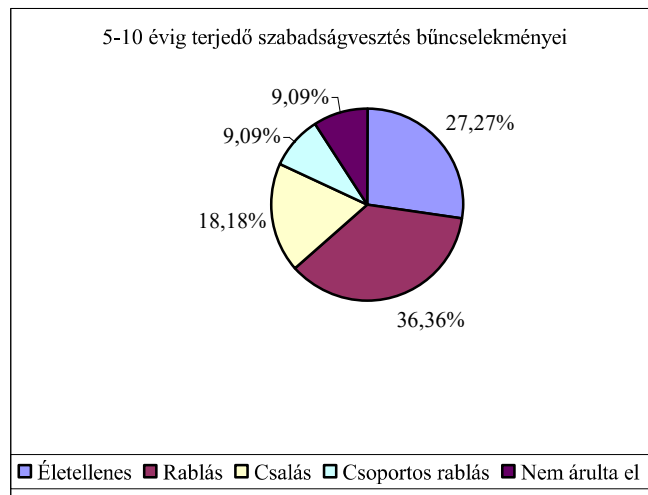
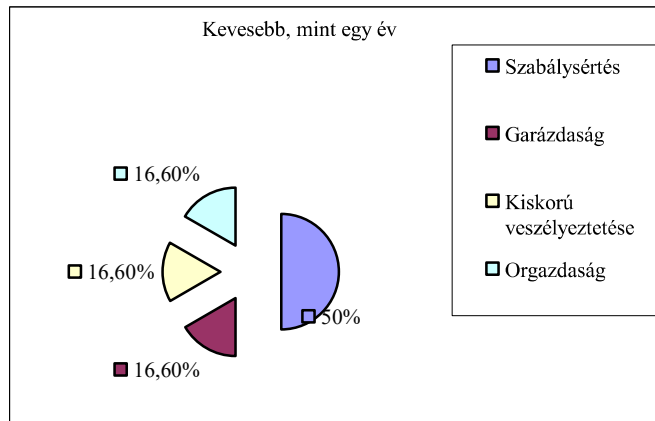
V. 5. A bűncselekménnyel és a büntetéssel kapcsolatos tények

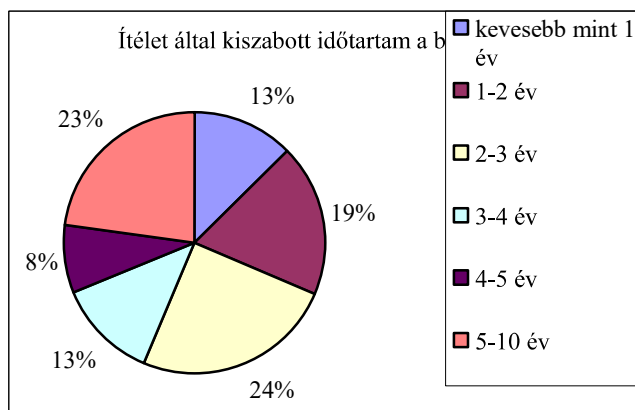
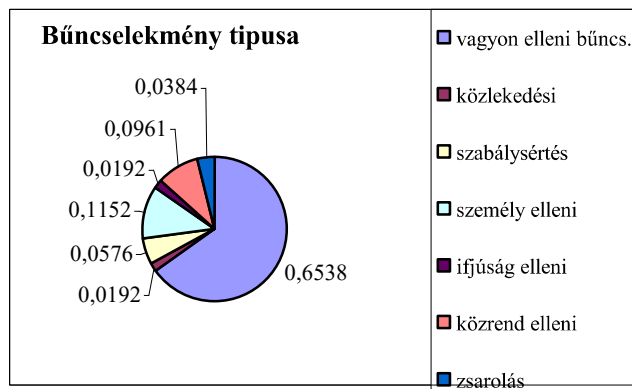
Az egri börtönben átlagosan 1 évet és 1 hónapot töltött az az 51 nő, aki erre a kérdésre válaszolt. Van olyan, aki már két éve bent van, de olyan is akadt, aki a kitöltés előtt egy héttel került be. Az ítélet által kiszabott szabadságvesztés időtartama is változatos. Az időtartam arányos a bűncselekménnyel, de sok nő (14,7%) úgy véli, nem arányos a büntetésük az általuk elkövetett bűncselekménnyel. Legtöbbször 2–3 évig terjedő büntetést kaptak, de sokan (11-en) vannak 5–10 évig terjedő szabadságvesztéssel itt. Tíz évnél többet senki sem kapott azok közül, akik kitöltötték a kérdőívet. A bűnözési statisztikát is alátámasztja, hogy a legmagasabb a vagyon elleni bűncselekmények száma.

A súlyosabb bűncselekményeket elkövetettek inkább Kalocsán vannak fogvatartva. Érdekes összehasonlító vizsgálatnak gondoltam a két szélsőséges időtartamra fogvatartottak bűncselekmény szerinti megoszlását. Azok, akik kevesebb mint egy évet kaptak, leginkább szabálysértés miatt vannak a börtönben. Természetesen az ítélet meghozatalában közrejátszik, hogy a vádlott volt-e már börtönben, és milyen kihágásokat követett el eddig. Majdnem kétszer akkora azoknak a nőknek a száma, akik 5–10 évet kaptak. Ötötől tíz évig terjedő szabadságvesztést kaptak az életellenes bűncselekményt elkövetők és a rablás miatt letartóztatottak. Fontosnak tartottam, hogy megkérdezzem, milyen jellegű bűncselekmény miatt kerültek be, igazságosnak érzik-e az ítéletet és hogy mi motiválta őket. Ezeket az adatokat összehasonlító elemzés szerint értékeltem. A nők 70,8%-a nem érzi igazságosnak az ítéletet. Azokat vizsgáltam meg, akik igazságosnak érzik. Tizennégy nő gondolta igazságosnak az ítéletet, elég eltérő bűncselekményeket követtek el.

Egy nő van életellenes bűncselekmény miatt Egerben, a motivációjára nem válaszolt. Három nő rablást követett el, ők megélhetési gondok miatt kényszerültek erre. Olyan is van, aki alkoholos befolyásoltság következtében követte el tettét. A többség nem érezte igazságosnak az ítéletet, általában azért, mert úgy gondolják, nem ők követték el a bűncselekményt, olyan is

van, aki a származása miatti diszkriminációra hivatkozik, és öten arra hivatkoztak, hogy a kiszabott ítélet túl hosszú.

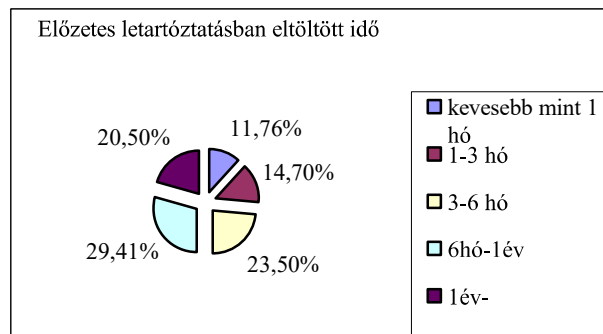

Az összes börtönben eltöltött idő arra vonatkozott, hogy a kérdés napjáig mennyi időt töltött börtönben. Ezt a kérdést néhányan félreértelmezték, de más válaszaikból ki lehetett következtetni.

Csupán a megkérdezettek 10%-a töltött több mint 5 évet börtönben. Ők természetesen visszaesők, megjárták már Kalocsát, Tökölt, Pálhalmát és Mélykútot. Volt olyan nő is (4), aki több helyen is volt már. A kevesebb mint egy évet börtönben töltöttek aránya megegyezik azokéval, akik 1-3 évet töltöttek eddig börtönben. A visszaeső bűnözők közül a legtöbben Mélykúton voltak. Két olyan nő van, aki Egerben „visszajáró vendégnek számít”. Az előzetes letartóztatás függetlenül a bűncselekmény típusától akár több mint egy évre is elnyúlhat. Nehéz időszak ez az emberek számára. A bizonytalanságot senki sem szereti, és néha jobb a biztos rossz, mint a bizonytalan jövő. Az előzetesből vagy egy másik cellába vagy a szabad ég alá jutnak. Nem mindegy, hogy mennyi ideig kell várni az ítélet meghozatalára. Az

előzetes nőkre (és persze a férfiakra is) más szabályok vonatkoznak, szigorúbb feltételek mellett tarthatják a kapcsolatot a családdal.

A kérdőívet kitöltött nők 32,7%-a nem volt előzetes letartóztatásban. Akik voltak, azok más és más időtartamra. Legtöbben 6 hónap és egy év közötti időtartamra voltak előzetes letartóztatásban. Véleményem szerint ez nagyon sok idő bizonytalanságban. A szerencsésebbek csak 48 órát, egy hetet töltöttek ebben az állapotban, de ez a legritkább. Az egri börtönben az előzeteseknek legrosszabb a helyzete, hisz náluk a túlszűfoeltság eléri a 300%-ot, egy 5-6 fős zárkában akár 14-en is lehetnek, és ráadásul ők a nap nagy részében be vannak zárva.

Átcsoportosítani viszont nem lehet, mert az a többi nevelési csoport rovására menne. A befolyásoló tényezők között elég gyakran szerepel az anyagi ok (32,5%-nál), talán ha a megélhetésük feltételei adottabbak lennének, nem kényszerülnének rá. Vannak olyanok is, akiknél a bűnözés életformának tekinthető, általában bűnözői családban nőttek fel, ezt a példát látták otthon. Egyre több a kábítószer hatása miatt elkövetett bűncselekmények száma. Olyan nő is volt, aki félelem és rettegés miatt követte el a gyilkosságot. A rossz házasság, kapcsolatok, amiből nem lehet kilépni a társ terrorja miatt, a gyerekek bántalmazása gyakran odavezet, hogy a nő már nem bírja tovább, és úgymond felemeli a konyhakést. A családban jelenlévő erőszak sajnos a mai napig nagyon magas, nagyon sok férj veri, megalázza feleségét és „az utolsó csepp a pohárban” bekövetkezik. A fiatalabb bűnözőknél gyakori a társaság befolyása, mivel a fiatalok szeretnek egy bandához tartozni, talán pótolva a családi szeretet hiányát.

V. 6. Szabadidő, kultúra, művelődés, elégedettség

A börtönben mindenki hallgathat rádiót az intézet vezetékes rádióján vagy saját készülékén. A televízió műsorát az intézet vagy a saját tulajdonát képező készüléken tekintheti meg, a napirendben meghatározott időpontok-

ban. A nők 66,6%-a mondta azt, hogy szeret tévét nézni. A tévézés öszszességében kedvelt tevékenység, a 30 év alattiak mégis kevesebb időt töltenek a készülék előtt.

A legnépszerűbbek a szappanoperák, gondolom az alacsony iskolai végzettség is közrejátszik, hogy az egyszerűbb műsorokat kedvelik. Hetente a kultúrteremben videófilmet vetítenek. Megpróbálnak mindenki számára élvezhető ismeretterjesztő jellegű anyagokat vetíteni.

A kultúrteremben található a több mint hatezres állományú könyvtár. A kölcsönzésre kéthetente biztosítanak lehetőséget.

A könyvtár nyitva tartásának időpontjai:

Hétfő	9.00-12.00
Kedd	10.00-11.00
Csütörtök	11.00-12.00
	15.00-16.00
Péntek	16.30-17.20

Egyszerre három könyvet kölcsönözhet mindenki, a kölcsönzési határidő két hét.

A fogvatartottak saját költségükön rendelhetnek újságokat, folyóiratot. Ezeket csomagban is beküldhetik. Legtöbb nő Kiskegyedet, Tinát és az egyéb ilyen női magazint olvassa. Egy olyan nő van, aki a Magyar Hírlapot járattja. Az intézet könyvtárában szintén vannak újságok, folyóiratok, magazinok. Az intézetnek jár a Népszabadság, Heves Megyei Hírlap stb.

Az olvasási szokásokra is rákérdeztem. A nők 47,05%-a mondta azt, hogy szívesen olvas szabadidejében, közülük csak 16-an írták le, hogy mi a kedvenc könyvük. Teljesen eltérő válaszok születtek. Természetesen a romantikus regényeket (Daniel Steel, Júlia, Romana, Tiffany) többen is említették. Az „Elfújta a szél”-t ketten említették. A verseket is sok nő szereti, kedvencek: Poe, Kosztolányi, József Attila, Ady Endre.

A könyveket inkább a magasabb végzettségűek olvassák, éppen ebből adódóan világirodalmat és történelmi jellegű könyveket olvasnak leginkább.

Sportolási lehetőségek is vannak, amit a nők 25,49%-a szeret rendszeresen űzni. Saját maguknak szerveznek aerobicot. A fogvatartottak asztaliteniszezhetnek, télen a kultúrteremben, jó időben pedig az udvaron. Lehetőség van az elítélteknek a kondicionáló terem használatára is. Aki a konditermet igénybe veszi, csak meghatározott sportruházatban használhatja az eszközöket. A teremben van bordásfal, csocsó, sakk. Az elítélt nők – az időjárás függvényében – a sportudvaron tollaslabdázhatnak, különféle ügyességi versenyeket, labdajátékokat játszhatnak.

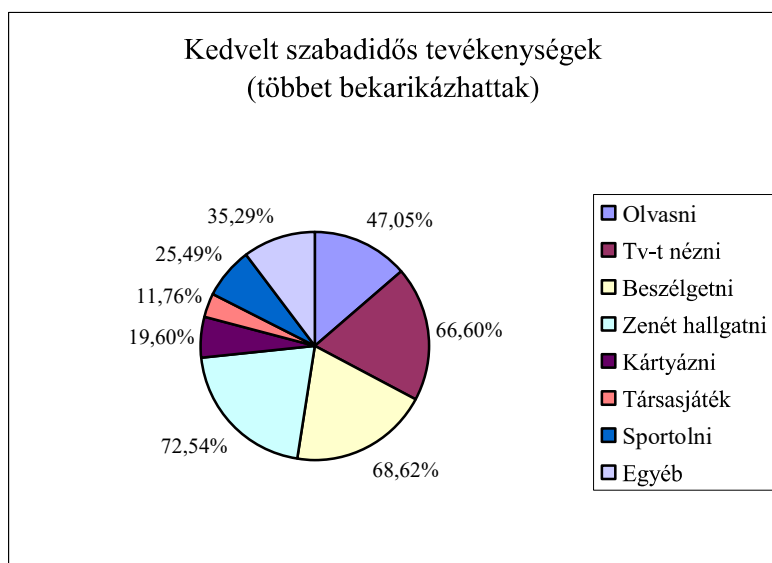
Az Eszterházy Károly Főiskola hallgatói is szoktak foglalkozásokat tartani, régen a művelődésszervező szakos hallgatók, jelenleg a szociálpedagógus

szakosak járnak gyakorlatra. A nők kertészkedhetnek is az udvaron. Gyakran indítanak önismereti tréningeket, rehabilitációs programokat.

A társasjátékokat bevihetik a zárkákba. Mindössze 11,76% írta kedvelt időtöltésének a társasjátékozást. Gyakran hallgatnak zenét a kultúrteremben, leginkább cigányzenét, nótákat és magyar könnyűzenét. Igény van a klasszikus zenére is, de ezt a műfajt inkább a magasabb végzettségűek kedvelik, és mivel ők vannak kevesebben, ritkán jut lehetőségük arra, hogy klasszikust hallgassanak.

A nők 72,64%-a írta legkedvesebb tevékenységei közé a zenehallgatást.

Arra is rákérdeztem, milyen egyéb tevékenységet folytatnak szívesen. A nők 35,29%-a írt valami mást is a felsoroltak mellé. Ilyen kedvelt tevékenységek: mosás, vasalás, kézimunkázás, hímzés, tanulás, alvás, éneklés, gitározás, táncolás, rádiózás stb.

Ünnepek során mindig készülnek valamilyen külön műsorral, karácsonykor betlehemeznek. A szabadidő-felhasználás korosztályonként eltérő. Láthattuk, hogy a nők közel fele szeret olvasni, közel 2/3-a szeret zenét hallgatni, beszélgetni. A fogvatartottak közül az 50 év felettiek szeretnek leginkább olvasni az eredmények alapján, de mivel a mintanagyság náluk csupán három fő, ezért lehet, hogy ez az adat nem a valóságot tükrözi. Legkevésbé a 30–39 éves korosztályba tartozó nők olvasnak, de náluk egyik szabadidős tevékenység sem volt annyira népszerű, mint más korcsoportoknál. Talán még a kártyázásban kitűnnek, mert 26,31%-uk mondta, hogy szeret kártyáz-

ni, míg a többi korosztálynál (a 18–25 év közöttieket kivéve) alacsonyabb volt a tevékenység iránti szeretet.

A 18–25 év közötti nők 100%-a szereti a szabadidejét beszélgetéssel tölteni, a 30–39 éves korosztálynak már csak 35,71%-a írta kedvelt tevékenységei közé a csevegést.

Az iskolai végzettséggel is összefüggésbe lehet hozni a szabadidő megfelelő kihasználását. Arra a következtetésre jutottam, hogy a magasabb végzettségűek jobban és szívesebben tudják szabadidejüket kihasználni.

A napirend szerinti szabad foglalkozás műszakonként, a fogvatartás típusa szerint eltér. A délelőtti dolgozóknak délután van három szabad órájuk. A délutános dolgozóknak délelőtt majdnem 4 óra áll rendelkezésükre, hogy olvassanak, kártyázzanak, beszélgessenek stb. Az előzeteseknek és a dolgozóknak a munkaszüneti napon egész nap szabad foglalkozás van, leszámítva a kötelező napirendi feladatokat és szervezett foglalkozásokat kitöltő időt. Olvasni leginkább az érettségizettek vagy annál magasabb végzettségűek szeretnek.

Az alacsonyabb iskolai végzettségű fogvatartottak kevésbé kedvelnek bármilyen jellegű szabadidős tevékenységet, kevesebb választ karikáztak be. Nehéz megfelelő kulturális programot szervezni az intézményben, hisz a végzettségek eltérőek. Az alacsony végzettségűek kevésbé hajlanak a tanulásra, kulturálódásra. Persze kivételek vannak, ők szívesen részt vesznek minden programon. A probléma az, hogy egy nyolc általánost végzett nő számára más jellegű műveltségi vetélkedőt kellene szerveznünk, mint a diplomásnak. Mivel a nyolc általánost végzettek vannak többségben, ezért az ún. „értelmesebb” réteg ritkán tud számára kielégítő vetélkedőn részt venni. Így inkább ők a szervezésben segédkeznek, vagy félrevonulnak egy könyvvel. Az ő helyzetük igen nehéz a börtönben. Nem tudnak igazán kivel beszélgetni, a zsúfoltság miatt pedig nem tudnak nyugodtan egy könyvet végigolvasni, hisz valaki mindig közbeszól.

Az alacsonyabb végzettségűeket pozitív irányba kellene terelni, hogy megszeressék az olvasást, persze eddig ezek a kísérletek nehezen sikerültek.

A kutatás egyik fontos részének tartottam, hogy megvizsgáljam, milyen körülmények között élnek a fogvatartottak. Megkértem az elítélteket, hogy egy hétfokú skálán értékeljék a megadott dolgokat. Arra voltam kíváncsi, hogy mennyire elégedettek az intézményben lévő dolgokkal. Sokan félreértették a kérdést, és csak egyessel és hetessel értékelték a meghatározásokat. Őket nem vettem be az értékelésbe, hiszen ezek az adatok valószínű, hogy hamis képet mutatnának. Persze így is lehet, hogy a kapott eredmény csalóka, hisz erre a kérdésre nehezebben válaszolnak őszintén, mivel konkrétan az intézmény tevékenységeire, szolgáltatásaira kérdez rá. A kérdésekre átlag 14–16 nő nem válaszolt, ezért a kapott adatok csak megközelíthetik a valós elégedettséget.

Legkevésbé az étkeztetéssel (2,8), vásárlási lehetőségekkel vannak megelégedve. Az egy főre jutó napi ételpénz 293 forint, ebből kell kigazdálkodni. Az egyik interjúalanyom, aki osztályvezető pozíciót tölt be az intézetben, azt mondta, hogy a rosszabb sorból jött nők panaszkodnak az étel és a körülmények miatt. Megvizsgáltam azokat a nőket, akik alacsony pontokat adtak. Hat olyan nő volt, aki átlagba kevesebbet adtak, mint 3,75. A hat nő között volt egy felsőfokú végzettségű, két érettségizett, egy szakmunkás és egy olyan nő is, akinek a legmagasabb végzettsége a nyolc általános. A kérdőívük alapján úgy vélem, hogy a magasabb végzettségűek elégedetlenkednek inkább, az ő fogalmazási stílusuk és válaszaik alapján nem hiszem, hogy a börtönnél rosszabb körülményekből jöttek volna.

Egy másik ott dolgozó szerint sok mindent nem esznek meg a fogvatartott nők. A vásárlás a fogvatartott keresményéből vagy letéti pénzéből történhet.

A vásárlás nem történhet felhalmozás céljából. Nem vásárolhatnak: alkoholtartalmú italokat vagy ezzel töltött édességeket, szemes és őrölt kávé, ömlesztett teát, ecetet, őrölt borsot, erős paprikát, aeroszolos készítményeket, fényűzési cikkeket, biztonságra veszélyes eszközöket. A elégedettségi listán hátulról a következő a tisztálkodási lehetőség.

Hetente kétszer van lehetőség zuhanyozásra, a többi napon lavórban mosakodhatnak le. A nők kedden és pénteken zuhanyozhatnak.

Véleményem szerint felháborító, hogy 2002-ben még ilyen létezik. Egy nőnek amúgy is megalázó, hogy nem tud igazán nőként élni, úgy vélem a tisztálkodás minden nő számára elsődleges, főleg a hónap bizonyos szakaszában. Van olyan börtön, ahol mindennap lehet zuhanyozni, de az ilyen börtönök általában nagyobbak, és csak nők vagy csak férfiak vannak fogvatartva. Mivel Egerben vannak férfiak is, ezért nekik is kell két napot biztosítani, ők hétfőn és csütörtökön zuhanyozhatnak. Orvosi rendelés hétfőn, szerdán és pénteken van. Fogorvos keddenként látogat el az intézménybe. Természetesen vannak olyan nők, akik rosszabb körülményekből jöttek, náluk az értékelés magasabb számot kapott. A képzési lehetőségek 3,6-os értéket kaptak.

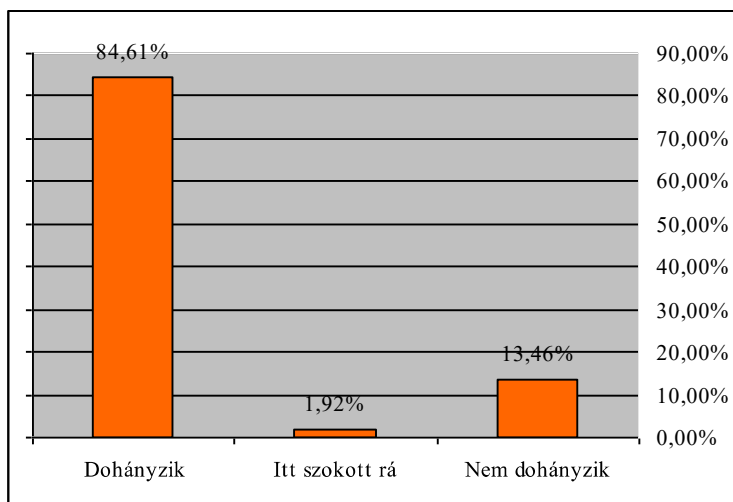
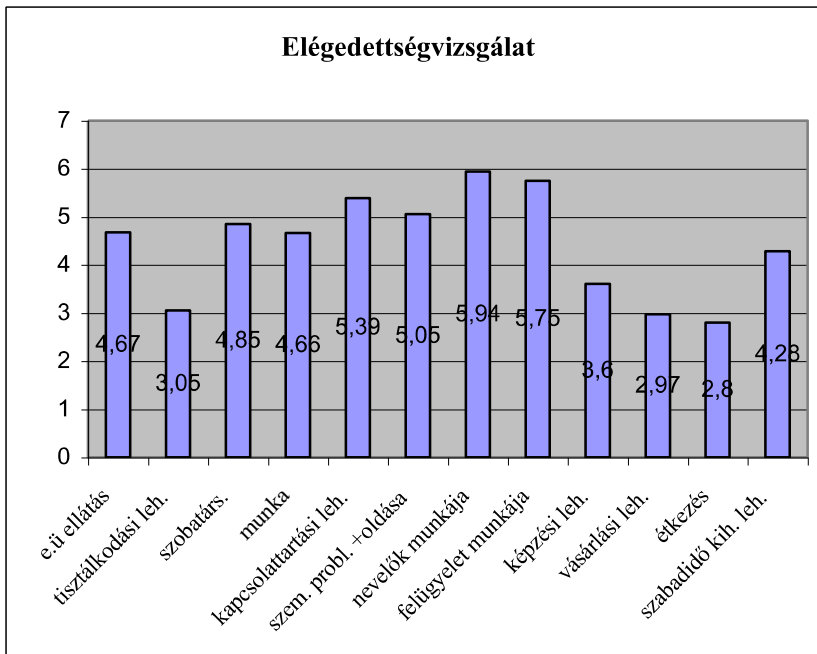
A szabadidő kihasználásának lehetőségeit 4,28-as értékre tartották, mégis sok tevékenységet szívesen csinálnak. Talán arra gondoltak, hogy túlságosan korlátozva van, hogy mikor használhatják a kultúrtermet, a konditermet és az udvart.

A munkájukkal és az egészségügyi ellátással ugyanannyira vannak megelégedve (4,6).

A szobatársak megítélésére természetesen eltérő válaszokat adtak, van olyan, aki úgy véli, jól kijön a zárkatársaival, de van olyan is, aki konfliktusok között él.

A nőket megpróbálják úgy elhelyezni, hogy az azonos helyzetű, végzettségű, és temperamentumú nőket rakják össze.

A személyes problémák megoldásának lehetőségeit 5,05-re értékelték. Legmagasabb értékeket a nevelők és a felügyelet munkájára adták. Mégis néhányan úgy vélik, hogy a nevelők kevés időt tudnak rájuk szentelni, talán a sok papírmunka miatt.

A börtönben nagyon magas a dohányzó nők száma. 52 nő válaszolt a dohányzással kapcsolatos kérdésre. Az eredmény megdöbbentő. A válaszolók 84,61%-a dohányzik, egy olyan nő volt, aki itt szokott rá, és heten mondták azt, hogy nem dohányoznak. A nők részlegében egy nemdohányzó zárka van, ahol tizenegyen vannak, tehát a közel nyolcvan nő közül csupán 1/8-a nem dohányzik. Összefüggést ennél a kérdésnél nem lehet találni, kortól, végzettségtől függetlenül dohányzik majdnem mindenki.

V. 7. Együttműködő szervezetek

Az egri börtön számára fontos, hogy több szervezettel együttműködjék, hisz a munka csak úgy lehet eredményes, ha az adott témában jártas szakemberek segítségét kérjük.

Eszterházy Károly Főiskola

Már évek óta együttműködik a bv. intézettel. Jelenleg a szociálpedagógus hallgatók szokták gyakorlatukat itt tölteni, régen a művelődésszervező szakos hallgatónak is lehetősége volt, hogy megpróbálják az elítéltek művelődési lehetőségeit segíteni. Véleményem szerint a két szak elég eltérő jellegű munkával foglalkozik, éppen ezért szükség lenne művelődésszervező szakos hallgatókra is. Hisz amíg a szociálpedagógusok önismereti tréninggel segítik a fogvatartottakat, addig a szabadidős programokat és a kulturális lehetőségeket szervezhetnének a művelődésszervezők, akiknek ez remek gyakorlat lehetne.

Magyar Vöröskereszt Egri Városi Szervezete

Ismeretterjesztő előadásokat szoktak tartani a káros szenvedélyek ellen, a személyi higiéniaát elősegítő. Alkalmanként ruhasegélyt is adnak.

Egri Családsegítő Intézet

Ismeretterjesztő és szabadulásra felkészítő előadásokat tartanak. Segítenek a családi kapcsolatok megőrzésében. Elősegítik a szabad életbe visszatérők munkábaállását, albérlet és lakás keresését, szükség esetén átmeneti szállást nyújtanak.

Heves Megyei Roma Kisebbségi Önkormányzat

Szaktanfolyamokat és szórakoztató műsorokat szerveznek az elítéltek között, anyagi segítséget is nyújtva. A cigány kultúra és hagyomány bemutatása és ápolása a fogvatartottak körében szintén céljuk.

Hivatásos Pártfogói Csoport

Az elítéltek utógondozásában, szabadulásra való felkészítésében, szabadulás után munkahely keresésében vesznek részt a hivatásos pártfogók. A fogvatartottak maguk is kérhetik a pártfogói felügyeletet, amit csak az kaphat, aki feltételesen szabadul.

Egyházak, felekezetek, börtönmissziók, vallásgyakorlat

2000. július 14-től a 13/ 2000 sz. IM rendelettel létrehozták a börtönlelkészi szolgálatot. Jelenleg a harmincegy börtön mindegyikében alkalmaznak börtönlelkészeket. Mindenki gyakorolhatja saját vallását és az ahhoz szükséges könyveket, eszközöket megvásárolhatják. A lelkésszel ellenőrzés nélkül tarthatják a nők a kapcsolatot. Többféle felekezet tart lelkigyakorlatot az intézményben, legtöbbször az evangélikus és katolikus vallást gyakorolják.

VI. Befejezés

Mindennek van kezdete és vége. Befejezést mindig nehéz írni, nehéz összegezni azt, amit leírtam, átéltem, tapasztaltam. A kutatás során közelebb kerültem a kriminológiához, egy olyan társadalomhoz, akikhez nem juthat oda bárki. Örülök, hogy lehetőségem adódott egy ilyen érdekes, sokak által veszélyesnek vélt, zárt társadalommal foglalkozó témához közelebb férkőzni. Nagyon remélem, hogy ezzel nincs vége. A téma megfogott, és szeretnék még ugyan más formában, de a bűnözés világával foglalkozni, jó értelemben persze.

A kutatás rádöbrentett, hogy a bűnözőknek is szükségük van a segítségre, támogatásra. Eredményeim arra a következtetésre juttathatnak bárkit, hogy ma Magyarországon a börtönök nehéz helyzetben vannak. Az egri börtönben a viszonyokon kellene változtatni, hisz gondoljunk csak bele a heti kétszeri zuhanyzás hátrányaiba. A kutatás során kiderült, hogy a család szerepe nagyon fontos a fogvatartott nők életében, aki nem kap támogatást szeretteitől könnyebben fordul társai vagy maga ellen. A bűnözés teljesen nem felszámolható, talán nagymértékben nem is csökkenthető, inkább arra kéne vigyáznunk, hogy a kikerülő emberek vissza tudjanak illeszkedni, és felhagyják régi életformájukat. Ha csak a visszaesők száma csökkenne radikálisan, már az is nagy eredmény lehetne.

Dolgozatom során igyekeztem végig tényszerű, objektív lenni, persze néhol szubjektív véleményemet nem hagyhattam ki, de ezek a valóságot semmilyen mértékben sem torzítják. Remélem munkám sokak számára egy kis betekintést nyújt a benti világba, és remélem, hogy lesz olyan is, aki velem

együtt szintén elgondolkozik azon, hogy hol kellene kezdeni a helyzet javítását, legalábbis az olyan dolgokon, amiken mi segíthetünk.

Felhasznált irodalom

- Freda Adler, Gerhard O. W. Mueller, William S. Laufer: Kriminológia. Osiris Kiadó, 2000. 115–153. oldal.
- Anthony Giddens: Szociológia. Osiris Kiadó, 2000. 137–175. oldal.
- Gönczöl Katalin: A bűnözés társadalmi összefüggései. Társadalmi Szemle 1993. évi 3. szám. 37–48. oldal.
- Hacker Ervin: A kriminalitás környezeti tényezői. Kriminológiai szakirodalomgyűjtemény. Tankönyvkiadó. Budapest, 1990. 387–396. oldal.
- Korniek László: A bűnözés alakulása Magyarországon és a jövőbeli kilátások. Társadalomtudomány 16. szám. MTA, Budapest, 1991. 7–12. oldal.
- Lukács Tibor: Szervezett dilemmánk: a börtön. Magvető Kiadó, 1987.
2000. évi statisztikai évkönyv

Tisztelt kitöltő!

A kérdőív kitöltésével szeretném segítségét kérni munkámhoz. Kutatásom témája „A nők helyzete az egri börtönben”. A kérdőívek, interjúk és statisztikai adatok segítségével szeretnék egy szociológiai témájú kutatást végezni, ami a főiskolai tanulmányomhoz szükséges.

A kitöltés önkéntes!!!

Karikázza be a megfelelő választ, némelyik kérdésre pár mondatban válaszoljon!

1. Életkora

a) 18-24	d) 40-49
b) 25-29	e) 50-59
c) 30-39	f) 60-

2. Családi állapota

a) házas	d) hajadon
b) elvált	e) élettársi kapcsolatban élő
c) özvegy	

3. Állandó lakhelye melyik megyében található?

4. a) Gyermekai száma _____
b) Gyermekei közül hányan töltötték be már a 18. életévüket?
c) Vannak-e fogadott gyermekai?
Igen Nem

5. Iskolai végzettsége

a) Analfabéta	e) Szakmunkás
b) Általános iskola 2-4 osztály	f) Érettségi
c) Általános iskola 5-7osztály	g) Főiskola
d) Általános iskola 8 osztály	h) Egyetem

6. Szakmunkás végzettség esetén mi a szakmája? Főiskolai vagy egyetemi végzettség esetén a diploma megnevezése?

7. Milyen tanfolyamokat végzett?

8. Elkezdett, de be nem tanulmányai?

9. Mennyi bejelentett munkaviszonya van?

10. Polgári foglalkozása

a) Háztartásbeli	e) Vállalkozó
b) Segéd- vagy betanított munkás	f) Foglalkozás nélküli
c) Szakmunkás	g) Nyugdíjas
d) Szellemi dolgozó és alkalmazott	

11. Volt nevelőotthonban? Ha igen, hány évet?

12. a) Kérem mondja meg mi volt vérszerinti/nevelőapjának foglalkozása, amikor ön gyermek volt

12. b) Vér szerinti/nevelőapja iskolai végzettsége

a) analfabéta	e) érettségi
b) kevesebb mint 8 általános	f) főiskola
c) 8 általános	g) egyetem
d) szakmunkás	

13. Pár mondatban írja le milyennek látja gyermekkorát.

14. Mióta tartózkodik az egri börtönben?

15. Az ítélet által kiszabott időtartam a börtönben?

a) kevesebb mint 1 év	e) 4-5 év
b) 1-2 év	f) 5-10 év
c) 2-3 év	g) 10-15 év
d) 3-4 év	h) 15 év-

16. Milyen jellegű bűncselekményért ítélték el?

17. Volt e már börtönben? Ha visszaeső, melyik börtönben/börtönökben volt már?

18. Összes börtönben eltöltött idő

a) kevesebb mint 1 év	d) 5-10 év
b) 1-3 év	e) 10-15 év
c) 3-5 év	f) 15 év-

19. Igazságosnak érzi az ítéletet?

- a) igen
- b) nem, mert _____

20. Volt-e előzetes letartóztatásban?

- a) igen b) nem

21. Mennyi időre?

- a) 1 hónap c) 3- 6 hónap
b) 1- 3 hónap d) 6- 1 éve
e) 1 év

22. Milyen jellegű munkát végez az intézményben?

- a) Termelői munka c) Munkanélküli
b) Szolgáltatói munka d) Munkaképtelen

23. Szenved e tartós egészségkárosodásban? Miben?

- a) igen : _____
b) nem

Most szeretnék néhány kérdést az intézményekben szerzett tapasztalatokkal kapcsolatosan kérdezni. Kérem osztályozza hétfokú skálán, az egyes az egyáltalán nincs megelégedve, a hetes pedig a teljesen elégedetett jelenti.

24. Mennyire van megelégedve a/az	1	2	3	4	5	6	7
a) egészségügyi ellátással							
b) tisztálkodási lehetőségekkel							
c) szobatársaival							
d) munkájával (ha dolgozik)							
e) kapcsolattartási lehetőségekkel							
f) személyes problémák megoldásával							
g) nevelők munkájával							
h) felügyelet munkájával							
i) képzési lehetőségekkel							
j) vásárlási lehetőségekkel							
k) szabadidő kihasználásának lehetőségeivel							

25. Milyen gyakran látogatják? Ki/Kik?

26. Tartja a családjával a kapcsolatot? Hogyan?

- a) igen: _____
b) nem

27. Változott a viszonya a letartóztatása óta a családjával, ismerőseivel?

- a) igen b) nem

28. Önt milyen tényezők befolyásolták a bűncselekmény elkövetésében?

29. Ön szerint milyen esélye van önnek az új élet kezdésére a szabadulása után?

30. a) Véleménye szerint fog találni munkát? Milyen jellegűt?
30. b) Milyen segítséget vár el a büntetés-végrehajtási intézettől?
31. Ha kikerül mi lesz az első, amit csinálni szeretne?
32. Szerzett az intézményben barátokat? Ha igen, hogyan? Ha nem, miért nem?
- a) igen: _____
- b) nem, mert _____
33. Kérem írja le pár mondatban, hogy miért fontos önnek, hogy legyenek barátai
34. Ellenségeket szerzett? Hogyan? Miért?
- a) igen _____
- b) nem
35. Mi hiányzik önnek legjobban a kinti világból?
36. Mit szeret csinálni szabadidejében? (Többet is bekarikázhat)
a) Olvasni	e) Kártyázni
b) Tv-t nézni	f) Társasjáték
c) Beszélgetni	g) Sportolni
d) Zenét hallgatni	h) Egyéb _____
37. Kedvenc könyve?
38. Dohányzik? Ha igen, többet dohányzik, amióta bekerült?
- a) igen, de már régen is dohányoztam
- b) igen, itt szoktam rá
- c) nem, itt szoktam le
- d) nem dohányoztam régen sem

Köszönöm, hogy a kérdőív kitöltésével segítette munkámat.